

JAARVERSLAG
2015



KONINKLIJKE
HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ
DER WETENSCHAPPEN

DOELSTELLING

Het bevorderen van de wetenschap en het slaan van bruggen tussen wetenschap en samenleving. De Maatschappij doet dit door het uitschrijven van prijsvragen, het bekronen van wetenschappelijke prestaties en het organiseren van lezingen en wetenschappelijke conferenties.

GESCHIEDENIS

De Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, het oudste 'Geleerde Genootschap' in Nederland, werd als *Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen* op initiatief van een zevental vooraanstaande burgers van Haarlem opgericht in 1752. Aanvankelijk was de belangrijkste activiteit het uitschrijven en honoreren van prijsvragen inzake actuele wetenschappelijke vraagstukken. De Maatschappij is sinds 1841 gevestigd in het monumentale Hodshon Huis, Spaarne 17, te Haarlem, tegenover haar goede buur Teylers Museum. Het predikaat *Koninklijk* werd verleend ter gelegenheid van haar 250-jarig bestaan in 2002.

STRUCTUUR

De Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen kent vanouds een tweeledige structuur: enerzijds een college van besturende en in de wetenschap geïnteresseerden (*directeuren* genaamd, primo januari 2016: 371) en anderzijds een groep wetenschappers (*leden* genoemd, primo januari 2016: 457 leden en 40 buitenlandse leden), die verantwoordelijk zijn voor de wetenschappelijke activiteiten van de Maatschappij. Deze tweedeling is tot op de huidige dag gehandhaafd.

Foto voorzijde omslag: Detail van de Blauwe Zaal, Hodshon Huis. *Foto achterzijde omslag:* Ontwerp van een monument (1906) voor Christiaan Huygens aan het Lange Voorhout in Den Haag door Dr. P.J.H. Cuypers. Dit standbeeld staat in de tuin van het Hodshon Huis.

Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen

Jaarverslag 2015



Het Hodshon Huis, een prachtig monument

In het Hodshon Huis aan het Haarlemse Spaarne houdt de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen sinds 1841 domicilie. De stijkamers van dit gebouw zijn juweeltjes van eind achttiende-eeuwse interieurarchitectuur. Zij vertegenwoordigen alle grote Europese interieurstijlen uit die tijd. De kamers zijn grotendeels prachtig gerestaureerd. Zij zijn beperkt te huur voor activiteiten.



Lezingen, symposia, conferenties

Binnen de Hollandsche Maatschappij vindt uitwisseling van gedachten onder meer plaats door lezingen en informele onderlinge contacten. Standaard worden er driemaal per jaar lezingen gehouden: de Winterlezing, de Haarlemse Voordracht in het voorjaar en de Herfstlezing.

INHOUD

VOORWOORD 7
Alexander Rinnooy Kan

DE BEDENKELIJKE OPMARS
VAN NEUROBEWIJS IN DE
NEDERLANDSE RECHTSZALEN
(EN DAARBUITEN) 8
Harald Merkelbach

HERFSTLEZING EN WINTERLEZING II

NIEUWE DIRECTEUREN EN LEDEN 12

ALGEMENE VERGADERING 14

TERUGBLIK 17
Cees van Wijk

SECRETARIS NATUURWETENSCHAPPEN,
HOE WORD JE DAT EN IS DAT LEUK?
EEN IMPRESSIE 18
Gerrit van Dijk

IN MEMORIAM /OVERLEDENEN 20

SPAARNELEZING 22

NATIONALE WETENSCHAPSAGENDA 24
Arend Soeteman en Ad IJzerman

MARTINUS VAN MARUM 26
Wijnhardt Mijnhardt

JAN BROUWER FONDS 30
Jan Brouwer Conferentie

DE NATIONALE DENKTANK 32
Harald Tepper

ATHENA'S ANGELS 35
Eveline Crone

J.L.C. SCHROEDER VAN DER KOLK,
ANATOOM, PATHOLOOG
EN PSYCHIATER 36
Gerrit van Dijk

PRIJZEN
Nederlandse Prijs voor ICT-onderzoek 39
Dr. Saal van Zwanenberg Prijs 39
Boerhaave Biografie Prijs 40
Prijsvraag in samenwerking met NRC 41
Johannes Cornelis Ruigrok Prijs 42
Keetje Hodshon Prijs 43
Martinus van Marum Prijs 44
Van der Knaap Prijs 45
Hollandsche Maatschappij Prijzen voor
Jong Talent 46
– Afstudeerprijzen en Enza Zaden Award 46
– Aanmoedigingsprijzen 51
Jan Brouwer Scriptieprijs 52
Profielwerkstukprijzen 55

INTERVIEWS
Jan Willem de Heer 56
Luuk Middelaar 58
Piet de Rooij 60

STIPENDIA
Bate uit het Pieter Langerhuizen
Lambertuszoon Fonds 62
Stipendia uit het Dr. W.J.E. Voet Fonds 62

PIETER LANGERHUIZEN
LAMBERTUSZOOM, BEVORDERAAR
VAN DE WETENSCHAP 64
Gerrit van Dijk

FINANCIEEL OVERZICHT
– Balans 66
– Verkorte winst- en verliesrekening 67
– Toelichting *Rutger Schimmelpenninck* 68
– Prijzen 69

Prijzen en stipendia

De Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen levert onafhankelijke juryleden voor de beoordeling van wetenschappelijke prestaties. Het bestuur kent de volgende wetenschappelijke prijzen en stipendia toe:

PRIJZEN

Nederlandse Prijs voor ICT-onderzoek
Aanmoedigingsprijs voor vernieuwend onderzoek op het gebied van de ICT.

Dr. Saal van Zwanenberg Prijs
Oeuvreprijs voor een onderzoeker op het gebied van de farmacotherapie.

Boerhaave Biografie Prijs
Prijs voor de auteur van een biografie over een wetenschapper of de uitgave van de wetenschappelijke correspondentie van een wetenschapper.

Prijsvraag in samenwerking met NRC
Essaywedstrijd over uiteenlopende actuele vraagstukken.

Dirk Jacob Veegens Prijs
Aanmoedigingsprijs voor onderzoekers (gepromoveerden) in de economische, politieke en sociale geschiedenis van Nederland.

Johannes Cornelis Ruigrok Prijs
Aanmoedigingsprijs voor onderzoekers (gepromoveerden) in de maatschappijwetenschappen.

Keetje Hodshon Prijs
Aanmoedigingsprijs voor onderzoekers (gepromoveerden) in de geesteswetenschappen.

Martinus van Marum Prijs
Aanmoedigingsprijs voor onderzoekers (gepromoveerden) op het terrein van de natuurwetenschappen en techniek.

Van der Knaap Prijs

Aanmoedigingsprijs voor onderzoekers (gepromoveerden) op het terrein van de economische en sociale geografie in brede zin.

Hollandsche Maatschappij Prijzen voor Jong Talent

Prijzen voor eerstejaarsstudenten en scriptieprijs in technische en exacte vakken.

Enza Zaden Award

Prijs voor de beste docent plantenbiologie in het middelbaar onderwijs.

Nederlandse Gas Industrie Prijs

Prijzen voor studenten met de beste afstudeerscripties over aan de gasindustrie gelieerde onderwerpen.

Internetscriptieprijs

Prijzen voor masterscripties over internet & economie, internet & recht, internet & maatschappij- of geesteswetenschappen of internet & technische wetenschappen.

Jan Brouwer Scriptieprijs

Scriptieprijs voor de geestes- en maatschappijwetenschappen.

J.C. Baak Prijs

Scriptieprijs voor onderzoek dat met name relevant is voor het vreedzaam naast elkaar leven van verschillende volkeren.

Profielwerkstukprijs

Voor VWO- en Havoscholieren uit de regio Kennemerland.

STIPENDIA

Bate uit het Pieter Langerhuizen Lambertuszoon Fonds

Te besteden ter bevordering van onderzoek in de exacte wetenschappen.

Stipendia uit het Dr. W.J.E. Voet Fonds

Voor studenten ter financiering van een buitenlandse studie of stage.

VOORWOORD

ALEXANDER RINNOOY KAN

Met veel genoegen vraag ik uw aandacht voor het jaarverslag van de Hollandsche Maatschappij over 2015.

Het was een uitstekend jaar. Naast de gebruikelijke hoogtepunten als herfstlezing, winterlezing en jaarvergadering, met bijdragen van respectievelijk Peter van Koppen, Laura van Geest en Geert Corstens, werd een record aantal prijzen uitgereikt en werd voor de tweede maal de Spaarnelezing georganiseerd samen met Teylers Museum. Daar sprak Nobelprijswinnaar Hans Joachim Schellnhuber indringend over de klimaatcrisis en beantwoordde hij de vragen van onder meer een aantal leergierige Haarlemse scholieren.

In kleine kring werd gesproken over de ondervetegenwoordiging van vrouwen in de wetenschap, op initiatief van het kwartet van Athena's Angels en in de aanwezigheid van minister Bussemaker. De Maatschappij zelf verheugt zich in een groeiend percentage vrouwelijke leden en directeuren, maar komt dan ook wel van heel ver.

Gelukkig doet zich daar een kans voor die niet gemist zal worden, als ik bij de jaarvergadering van 2016, daartoe gedwongen door de vernieuwde statuten van de Maatschappij, terugtreed als voorzitter. Het is met groot vertrouwen dat ik het voorzitterschap zal overdragen aan Louise Gunning, de eerste vrouw op deze positie na 264 jaar. Ik doe dat met uitstekende herinneringen aan de afgelopen acht jaar, en in de stellige overtuiging dat zij erin zal slagen de tradities van de Maatschappij als bruggenbouwer tussen wetenschap en samenleving verder te versterken en te vernieuwen. U allen dank ik voor uw betrokkenheid bij en belangstelling voor deze onverminderd belangrijke taak, waarover het verslag u nader informeert.

De bedenkelijke opmars van neurobewijs in de nederlandse rechtszalen (en daarbuiten)

HARALD MERCKELBACH

HANS BEEREKAMP schrijft televisierecensies voor NRC Handelsblad. Op 1 mei 2015 vatte hij de hoogtepunten samen van wat er de vorige dag zoal op de buis te zien was: een verpleegarts legde in EenVandaag uit dat de Twentse ex-neuroloog Ernst J tot zijn diagnostische missers is gekomen, omdat hij aan een auto-ongeval een ernstig beschadigde voorhoofdkwab (frontaalkwab-syndroom) heeft overgehouden. En de raadsman van Dirk M liet in Pauw weten dat de verdachte lijdende is aan een speciale vorm van dementie, waarbij de frontaalkwab niet langer optimaal functioneert; en dat dit verklaart waarom hij de familie De Mol probeerde af te persen.

Beerekamp legde de hand op een verschijnsel dat verontrustend is, namelijk de opmars van neurobewijs. Neurobewijs komt er in essentie op neer dat een ernstig vergrijp in de context wordt geplaatst van een breindefect, waaronder de verdachte gebukt zou gaan. Zodoende zou het de verdachte ontbreken aan mogelijkheden om zijn gedrag te sturen. Als de rechter deze redenering tot de zijne maakt, kan hij besluiten een strafbaar feit niet aan de verdachte toe te rekenen. Of hij kan een lagere straf opleggen. Om het daar heen te geleiden, worden door de raadsman of een deskundige hersenplaatjes

van de verdachte getoond, waarop afwijkingen zijn te zien. Of raadsman dan wel deskundige benadrukken de beroerde prestaties van de verdachte op neuropsychologische tests. Soms ook zijn de argumenten indirect van aard. Zoals: de verdachte heeft een auto-ongeval meegemaakt en daarom moeten zijn frontale hersenen wel disfunctioneren.

De opmars van neurobewijs laat zich met statistiek illustreren. Katy de Kogel en Lizanne Westgeest, beiden verbonden aan het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, zetten de cijfers op een rij. Zij doorzochten de uitspraken van rechterlijke colleges in strafzaken, zoals die figureren in rechtspraak.nl. Ofschoon het om een onvolledig gegevensbestand gaat, is de trend duidelijk. In het jaar 2000 werd er in de 664 gepubliceerde uitspraken 12 keer (2%) verwezen naar neurobewijs. In het jaar 2012 kwamen er in de 5.963 gepubliceerde uitspraken 319 (5%) verwijzingen naar neurobewijs voor. Als je het beperkt tot zaken waarin neurobewijs een uitgebreide rol speelt in de verweren, gaat het trouwens om een tienvoudige stijging over de afgelopen twaalf jaar.

Waarom dat bedenkelijk is? Omdat neurobewijs zachter is dan leken – waaronder rechters – denken. Natuurlijk, de prefrontale hersenen kunnen gelden als hoofdkwartier van wat in het lelijke jargon van de neurowetenschappen “het executieve vermogen” heet, dat wil zeggen het vermogen van mensen om hun gedrag in goede banen te leiden. Als dan afwijkende hersenplaatjes of beroerde scores op zogenaamde “executieve tests” erop duiden dat de prefrontale hersenen van de verdachte zijn beschadigd, wordt daaruit al snel afgeleid dat de verdachte gebrekkige controle had over wat hij deed.

Toch is dat een bedenkelijke argumentatiesprong. De samenhang tussen prefrontale hersenbeschadigingen en armoedige gedragsregulatie is namelijk verre van perfect. Er zijn mensen die een forse beschadiging aan hun frontaalkwab oplopen, maar vervolgens toch prima in staat blijken om hun gedrag te sturen. Zo was er de man die op jonge leeftijd vanwege zijn epilepsie een zware hersenoperatie moest ondergaan. Niet alleen de linker frontaalkwab, maar alle kwabben ter linkerzijde werden chirurgisch verwijderd. Zo’n twintig jaar later keken onderzoekers hoe het de inmiddels volwassen geworden man verging. Opperbest, was de conclusie. Hij had een IQ van rond de 116 en hij werkte als procesoperator, een baan waarbij je op het juiste moment adequaat moet kunnen optreden. Het geval staat niet op zichzelf. Veel mensen met frontale hersenbeschadigingen doen het redelijk goed in het leven en dat zegt iets over hun aanpassingsvermogen.

Er zijn anderzijds patiënten met een normaal ogende frontaalkwab, die toch zo ziek zijn dat ze soms niet goed weten wat ze doen. Voorbeelden zijn aan te treffen in de (zeldzame) groep van patiënten bij wie epileptische aanvallen gepaard gaan met agressief gedrag. Vaak is op hun hersenplaatjes totaal geen afwijking te zien.

Aan de imperfecte correlatie tussen frontale stoornis en gedragsregulatie draagt ook het probleem van de veinzende verdachte bij. Een aanzienlijk deel van de verdachten is erop uit om zichzelf te portretteren als patiënt in de hoop dat de rechters compassie zullen laten doorklinken in de op te leggen straf. Veinzende verdachten deinzen er niet voor terug om zichzelf te intoxiceren met alcohol en medicijnen en dan in een hersenscanner te gaan liggen. Dat levert hoogst afwijkende plaatjes van zeer gezonde verdachten op. Een sprekend voorbeeld is dat van de New Yorkse maffiabaas Vincent Gigante, die precies deze strategie volgde toen hij terecht moest staan. Er werd een zogenaamde PET-scan van de maffiabaas, althans zijn brein, gemaakt en daarop meenden deskundigen – niet de minsten in hun vak – duidelijk een vasculaire dementie te zien. Totdat Gigante opbiechtte hoe hij ze om de tuin had geluid. Pijnlijk.

Of een verdachte zo weinig controle had over zijn gedrag dat hij strafrechtelijk niet verantwoordelijk kan worden gehouden, laat zich onmogelijk vaststellen met neurobewijs. De kwestie kan enkel opgehelderd worden door te kijken naar de gedragshistorie van zo’n verdachte. Wat deed hij in de afgelopen tijd? Verlengde hij zijn rijbewijs en boekte hij een vakantie naar Lloret de Mar? Blijkt daaruit een gebrekkige controle? Strafrecht gaat over handelingen, over gedrag, over doen en over nalaten. Niet over het brein dat handelingen tot stand brengt. Dat brein kan ziek zijn en toch kan een verdachte vergaande controle hebben over zijn gedrag. Het brein kan ook redelijk gezond zijn en niettemin kan de verdachte in een machteloze toestand dingen doen die verboden zijn. Zoals de automobiliste, kerngezond maar wel behept met een fobische angst voor spinnen, die een ongeval veroorzaakte, omdat ze een spin in de auto zag en het stuur omgooide.

De Britse psychiater en publicist Theodore Dalrymple werkte lange tijd als gevangenisarts. Hij vroeg regelmatig aan gevangenen die een dodelijk steekincident op hun geweten hadden wat er precies was gebeurd. “The knife went in”, zeiden velen van hen. Dalrymple ziet dat als de semantiek van mensen die hun verantwoordelijkheid proberen te ontlopen. Psychotherapeutisch gebabbel, zo zegt Dalrymple, helpt daarbij. Door te wijzen op een ongelukkige jeugd, een leerprobleem of een verslaving kun je jezelf en anderen wijs maken dat het niet “je echte ik” was die het deed. Het was een kracht of macht, waaraan je niets kunt doen. En nu komt daar dus steeds vaker neurogebabbel bij. “The knife went in”; vanwege mijn disfunctionerende frontaalkwab. Dat is bedenkelijk, want resocialisatie begint bij schuldbewustzijn.

Oh ja, Beerekamp beschreef in zijn column ook het optreden van een Amsterdamse hoogleraar in De Wereld Draait Door. Daar legde de professor uit dat het best mogelijk is dat de frontaalkwab van voetballer Suárez door voortdurende blootstelling aan spanning slecht functioneert; en dat Suárez er daarom toe neigt om zijn tegenstanders te bijten. Kijk, dit is hoe de Zeitgeist neerslaat in de hoofden van toekomstige verdachten.

REFERENTIES

- Anderson, S. W. e.a. (1999). Impairment of social and moral behavior related to early damage in human prefrontal cortex. *Nature Neuroscience*, 2, 1032-1037.
- Baskin, J.H. (2007). Is a picture worth a thousand words? Neuroimaging in the courtroom. *American Journal of Law and Medicine*, 33, 239-269.
- Dalrymple, Th. (1994). The knife went in. *City Journal*. Autumn.
- De Kogel, C. H., & Westgeest, E. J. M. C. (2015). Neuroscientific and behavioral genetic information in criminal cases in the Netherlands. *Journal of Law and the Biosciences*, in druk.
- Eslinger, P. J. e.a. (2004). Developmental outcomes after early prefrontal cortex damage. *Brain and Cognition*, 55, 84-103.
- Smith, A., & Sugar, O. (1975). Development of above normal language and intelligence 21 years after left hemispherectomy. *Neurology*, 25, 813-813.



Prof. dr. H.L.G.J. Merckelbach is hoogleraar rechtspsychologie aan de Universiteit Maastricht en lid van de KHMW.

HERFSTLEZING EN WINTERLEZING

De Herfstlezing op 27 september werd gehouden door **Prof. dr. P.J. (Peter) van Koppen**, hoogle- raar rechtspsychologie aan de Vrije Universiteit Amsterdam en en had als titel *Rechterlijke Horreur: Hoe ingewikkeld bewijs het leven van de rechter verziekt*. De meeste strafzaken zijn niet erg inge- wikkeld. Er komt slechts een kleine categorie zaken ter terechtzitting waarin het niet zo een- voudig is om vast te stellen of de verdachte het misdrijf pleegde. En juist die zaken willen nog wel eens gruwelijk uit de hand lopen met el- lenlange procedures, onterechte vrijspraken en rechterlijke dwalingen. Van Koppen verhaalde met aansprekende en soms schokkende voor- beelden wat er mis gaat in dergelijke zaken.

De Winterlezing *Belastingherziening: een doorkijkje vanaf de arbeidsmarkt* werd op Valentijnsdag gehouden door de directeur van het Centraal Planbureau, **Drs. L.B.J. (Laura) van Geest**. In de Nederlandse traditie is het belasting- stelsel niet alleen bedoeld om inkomsten voor overheidsuitgaven te genereren. Er worden onder andere ook allerlei gedragsef- fecten nagestreefd. Niet in de laatste plaats op de arbeidsmarkt. Het Centraal Planbureau presenteerde een nieuw model om dergelijke gedragseffecten te simuleren. Aan de hand van enkele opzienbarende uitkomsten gaf Laura van Geest inzicht in de (on)mogelijkheden van de beïnvloeding van de arbeidsparticipatie in Nederland. Als coreferent trad op **B.B.F. (Bram) Eidhof MSc**, deelnemer NDT 2011, promo- vendus in de sociale wetenschappen aan de Universiteit van Amsterdam en medeoprichter van InvestMens. De lezing is uitgegeven bij de KHMW en verkrijgbaar bij het secretariaat.

De vergadering voorafgaand aan de Winter- lezing stemt in met de voorgestelde benoemin- gen van directeuren en leden. **Penningmeester Jhr. mr. A.A. (Albert) Röell** geeft een toelich-



Peter van Koppen



Laura van Geest

ting op de begroting. De begroting wordt goedgekeurd. Omdat het wetenschappelijk gezelschap niet lijkt te weten waar de naam Valentijn vandaan komt, licht Albert Röell hen hier over in. Valentijn was een Romeinse pries- ter die leefde aan het begin van de derde eeuw na Christus, ten tijde van Claudius II. Er was in die tijd een verbod op het huwelijk, omdat dat - heel pragmatisch - weerbare mannen kostte. Dat verbod werd door deze priester ontboden. Hij voltrok huwelijken, waarmee mannen de dienstplicht ontboden. Valentijn werd opgepakt (en uiteindelijk onthoofd). In de gevangenis werd hij verliefd op de dochter van de cipier. Aan haar liet hij een brief na, ondertekend met Valentijn. Vandaar Valentijnsdag.

NIEUWE DIRECTEUREN

BENOEMD BIJ DE WINTERLEZING
OP 14 FEBRUARI 2015

Drs. Y.D. Albrecht
directeur De Balie

Mevr. Ir. A.P. Aris
commissaris en adjunct professor
of strategy INSEAD

A.D. Boer
president en CEO Royal Ahold

Mevr. Drs. C.H. Broers
directeur De Nieuwe Kerk/Hermitage
Amsterdam

Drs. F.J. van Bruggen
hoofddirecteur ANWB

Drs. T.J.A.M. de Bruijn
wethouder Financiën, Verkeer, Vervoer
en Milieu Gemeente Den Haag

Mevr. A.I.A. Demeester
directeur Stichting Frans Hals Museum |
De Hallen

Mr. S. Hepkema
lid raad van bestuur SBM Offshore N.V.,
oud-voorzitter Allen & Overy LLP

J.J.G. Houben
directeur-bestuurder Stichting
Cultuur-Ondernemen

Mevr. Drs. A.L.L. Jankovich
managing partner SparkOptimus

Drs. J.A. Klarenbeek
gevolmachtigd minister/plaatsvervangend
chef de poste Zr Ms Ambassade Rome

Dr. ir. C.L. Krijger
directeur beleidsontwikkeling
en ondersteuning NWO

Drs. G.J. Lankhorst
CEO GasTerra B.V.

Dr. ir. B.J. Lommerts
algemeen directeur Latexfalt b.v.

Mevr. Mr. T.L. Nagel
voorzitter raad van bestuur
Theodoor Gillissen Bankiers

Mevr. Ir. A.G. Nijhof MBA
CEO Tauw Group bv

Mevr. Drs. P.M. Noordervliet-Bol
schrijver

Mevr. Jkvr. drs. G.M.C. de Ranitz
voorzitter college van bestuur
Hogeschool Inholland

Prof. drs. H.A. Schaper
bijzonder hoogleraar Universiteit Leiden

Prof. dr. C.B. Smithuijsen
lid gebiedsbestuur geesteswetenschappen
NWO, bijzonder hoogleraar Radboud
Universiteit Nijmegen

Drs. J.M. Ubbens
chairman Christies Amsterdam BV

Mevr. A.P.M. van der Veer-Vergeer
voorzitter Monitoring Commissie
Accountancy, commissaris Alliander,
LeasePlan Corp. en NPO

Mevr. Drs. M.S. van der Zwaan
directeur Koninklijk Theater Carré

NIEUWE LEDEN

BENOEMD BIJ DE WINTERLEZING
OP 14 FEBRUARI 2015

Prof. dr. W. van Anrooij
hoogleraar Nederlandse letterkunde
tot de romantiek Universiteit Leiden

Prof. dr. C.W.A.M. Aarts
hoogleraar politicologie
Universiteit Twente

Mevr. Prof. dr. B.E. Baarsma
directeur SEO Economisch Onderzoek,
hoogleraar toegepaste economie Universiteit
van Amsterdam

Prof. dr. S.C.M. Bentvelsen
directeur Nikhef, hoogleraar hoge energie
fysica Universiteit van Amsterdam

Mevr. Prof. dr. M.P. van Dieijen-Visser
hoogleraar klinische chemie, voorzitter
raad van bestuur Maastricht UMC

Prof. dr. R.A.M. Fouchier
hoogleraar moleculaire virologie
Erasmus Universitair Medisch Centrum

Prof. dr. F.A.H. van Harmelen
hoogleraar kennisrepresentatie
Vrije Universiteit

Mevr. Prof. dr. M.P.C van der Heijden
hoogleraar comparative urban history
Universiteit Leiden

Prof. dr. W.E. Hennink
hoogleraar farmaceutische technologie
Universiteit Utrecht

Mevr. Prof. dr. M.S.S.E. Janssen
hoogleraar sociologie van media
en cultuur Erasmus Universiteit Rotterdam

Mevr. Prof. dr. C. Kemner
hoogleraar biologische ontwikkelings-
psychologie Universiteit Utrecht
en UMC Utrecht

Mevr. Prof. dr. M.G. Kemperink
hoogleraar moderne Nederlandse
letterkunde Rijksuniversiteit Groningen

Prof. dr. C. van der Kooi
hoogleraar systematische theologie
Vrije Universiteit

Prof. dr. H.G.M. Leufkens
hoogleraar farmacoepidemiologie
Universiteit Utrecht

**Prof. dr. dr.h.c. ir. M.C.M.
van Loosdrecht**
hoogleraar water- en milieubiotechnologie
en waterzuivering Technische Universiteit
Delft

Prof. dr. N.J. Lopes Cardozo
hoogleraar science and technology of
nuclear fusion Technische Universiteit
Eindhoven

Prof. mr. M.A. Loth
hoogleraar privaatrecht Tilburg University

Prof. dr. J. Memelink
hoogleraar plantencelfysiologie
Universiteit Leiden

Prof. dr. H.L.G.J. Merkelbach
hoogleraar rechtspsychologie
Universiteit Maastricht

Mevr. Prof. dr. J. Mesman
hoogleraar diversiteit in opvoeding
en ontwikkeling Universiteit Leiden

Mevr. Prof. dr. J.J. Meulman
hoogleraar toegepaste statistiek
Mathematisch Instituut Universiteit Leiden

Mevr. Prof. dr. J.E.J. Prins
hoogleraar recht en informatisering
Tilburg University

Prof. dr. H. te Velde
hoogleraar vaderlandse geschiedenis
Universiteit Leiden

Mevr. Prof. dr. B. Vis
hoogleraar politieke besluitvorming
Vrije Universiteit

Prof. dr. R.G.F. Visser
hoogleraar plantenveredeling
Wageningen Universiteit

NIEUWE BUITENLANDSE LEDEN

BENOEMD BIJ DE WINTERLEZING
OP 14 FEBRUARI 2015

Prof. dr. R.J. van Glabbeek
hoogleraar informatica i.h.b. formele
methoden, NICTA en University
of New South Wales, Sydney, Australië

Prof. dr. J.K. Goeree
distinguished research professor, director
Centre for Policy and Market Design,
University of Technology Sydney

Prof. dr. A.T. Grafton
Henry Putnam University Professor
of History, Princeton University

ALGEMENE VERGADERING

Ter gelegenheid van de 263e jaarvergadering van de Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen waren op 30 mei 2015 ongeveer 180 directeuren en leden verenigd in de aula. De voorzitter is blij met de kort geleden op de gevel van het Hodshon Huis aangebrachte buitenverlichting, waardoor met name de beelden-groep op het dak 's avonds prachtig uitkomt. Ook nieuw is de Koninklijke Hollandsche Maatschappij vlag die vandaag voor het eerst hangt te wapperen aan de vlaggenstok onder de beeldengroep. In het trappenhuis hangen inmiddels 18 lijsten met portretten van oud-directeuren en -leden. Deel IV van de *Biografische Schetsen* door secretaris Van Dijk is verschenen. Daarnaast zijn deze week de eerste zes portretten opgehangen in de zgn. galerij der weldoeners, in de gang naar de Blauwe Zaal. De voorzitter hoopt daar spoedig meer portretten aan te kunnen toevoegen!

Ten aanzien van de foto met de vijf Nobel-prijswinnaars in de hal van het Hodshon Huis is een curieus voorval te melden. Het boekje over het gouden doctoraat komt via leden ook weer bij anderen terecht. Zo zag de heer Albert Schoute zijn oudoom Dirk Schoute op de foto. Hij wist niet van diens aanwezigheid bij het diner, maar zag wel dat zijn oudoom op de silhouettekening verwisseld was met Van Rossem. Oorzaak is dat de namen op die tekening zijn in twee fases ingevuld, eerst incompleet in zwart, later gecompliceerd en gecorrigeerd in blauw. Dit kan zoveel later zijn gebeurd dat de gezichten vaak niet meer bekend waren. De voorzitter is benieuwd of er nog meer verwisselingen aan het licht zullen komen.

De voorzitter memoreert vervolgens de afgelopen jaar overleden directeuren en leden, waaronder Ir. D.J. (Dirk Jan) Enschedé, broer van oud-voorzitter der Maatschappij Maurits

Enschedé en een van de laatste telgen uit de beroemde drukkersfamilie die van 1703 tot 2014 het bedrijf Johan Enschedé grotendeels leidde.

De wetenschappelijk secretarissen doen verslag van de prijzen waarbij secretaris Soeteman in verband met het aftreden van secretaris Van Dijk heden, kort refereert aan het tumultueuze begin, tien jaar geleden, van hun beider secretarisschap. Secretaris Van Dijk trad aan na het onverwachte overlijden van de heer Verrijn Stuart en secretaris Soeteman trad aan toen de heer Schenkeveld wegens ziekte onverhoopt zijn functie moest neerleggen. Secretaris Soeteman geeft aan de voorbeeldige samenwerking met de heer Van Dijk te zullen missen en ziet tegelijkertijd uit naar de ongetwijfeld goede samenwerking met de nieuwe secretaris natuurwetenschappen.

De vergadering geeft haar goedkeuring aan:

- de samenstelling van de vier adviescommissies die het bestuur adviseren over de benoeming van nieuwe directeuren en leden en van de beleggingscommissie (betreft herbenoemingen tenzij anders aangegeven);
- de notulen van de directieurenvergadering voorafgaand aan de Winterlezing op 14 februari 2015;
- de toekenning van de Langerhuizen bate;
- het Jaarverslag 2014 incl. de Jaarrekening 2014;



De nieuwe fotogalerij



Theepauze Algemene Vergadering

COMMISSIE BENOEMING ALFA/GAMMA-LEDEN
olv Prof. mr. A. Soeteman:
Prof. dr. R.B. Andeweg, hoogleraar empirische en Nederlandse politicologie UL.
Mevr. Prof. dr. C.H.M. Kroon, hoogleraar Latijnse taal- en letterkunde Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit, directeur College of Humanities Universiteit van Amsterdam (in opvolging van Mevr. Prof. dr. I. Sluiter).

COMMISSIE BENOEMING BËTA-LEDEN
olv Prof. dr. A.P. IJzerman:
Prof. dr. ir. W. van Saarloos, directeur FOM.
Mevr. Prof. dr. ir. M.P.C. Weijnen, hoogleraar proces- en energietechnologie Technische Universiteit Delft (in opvolging van Prof. dr. ir. W.M.P. van der Aalst en Prof. dr. ir. B.M. Weckhuysen).

COMMISSIE BENOEMING DIRECTEUREN OVERHEID EN NON-PROFIT ORGANISATIES
olv Mevr. Drs. M.L.L.E. Veldhuijzen van Zanten-Hyllner:
Mevr. Dr. A. Esmeijer, directeur van het Prins Bernhard Cultuurfonds.
Mevr. Dr. L.J. Gunning-Schepers, universiteitshoogleraar Gezondheid en Maatschappij Universiteit van Amsterdam.
Drs. D.M. Sluimers, voorzitter van de raad van bestuur van de APG Groep.
Mr. P.W. Waldeck, oud-ambassadeur te Londen, grootmeester-honoraire van het Huis van Z.M. de Koning.

COMMISSIE BENOEMING DIRECTEUREN ONDERNEMINGEN EN VRIJE BEROEPEN
olv Mr. A.A. Röell:
Drs. Chr.P. Buijink, voorzitter Nederlandse Vereniging van Banken.
Mevr. Mr. M.T.H. de Gaay Fortman, partner bij Houthoff Buruma.
Mr. A. Ruys, oud-voorzitter raad van bestuur Heineken N.V..

BELEGGINGSCOMMISSIE
Dr. Th. Beels, oud-directeur-generaal ABN, oud-penningmeester KHMW.
Mr. R.E. Rogaar, oud-bestuursvoorzitter Theodoor Gilissen Bankiers N.V., oud-penningmeester KHMW.
Jhr. drs. R.W.F. van Tets, partner Laaken Asset Management N.V., oud-lid raad van bestuur ABN AMRO Bank N.V.

Na acht jaar lang, van 2007 tot 2015, deel uit te hebben gemaakt van het bestuur treedt vandaag af **Mr. (Cees) C.G.A. van Wijk**. De heer Van Wijk heeft zich in al die jaren eigenlijk onmisbaar gemaakt als bestuurslid. Hij verrichtte een veelheid aan taken waarvan de voorzitter de belangrijkste memoreert. Hij was een waardevol bestuurslid vanwege zijn vele contacten in Haarlem en omgeving.

Prof. dr. G. (Gerrit) van Dijk was tien jaar lang, van 2005 tot 2015, secretaris natuurwetenschappen. De voorzitter roemt zijn enorme betrokkenheid bij de prijzen van de KHMW, met name bij de Jong Talent Prijzen. Als secretaris heeft de heer Van Dijk zich op onovertroffen wijze ingezet voor de werving van sponsors voor de prijzen. Hij heeft zich bovendien de laatste jaren gewijd aan het schrijven van de zeer gewaardeerde Biografische Schetsen over beroemde oud-leden van de Maatschappij.

De voorzitter nodigt de heren Van Wijk en Van Dijk uit naar voren te komen en overhandigt hen de eremedaille van de Maatschappij. De vergadering stemt in met de benoeming van **Jhr. drs. (René) R.M.M. van Rijckevorsel**, adjunct-hoofdredacteur Elsevier, als bestuurslid, en met de benoeming, als secretaris natuurwetenschappen, van **Prof. dr. A.P. (Ad) IJzerman**, hoogleraar farmacochemie aan de Universiteit Leiden.

Op 1 januari 2015 vierde de heer **R. (Rob) Pol** zijn 25-jarig jubileum als huismeester van de Hollandsche Maatschappij. Zeer bijzonder is dat hij na zijn vader en grootvader, de derde generatie Pol huismeester van de Maatschappij is. De voorzitter spreekt zijn waardering uit voor de grote betrokkenheid en enorme inzet van de heer Pol, die al 25 jaar lang bijna 24/7 klaar staat voor Maatschappij. Naast het huismeesterschap heeft de heer Pol zich ook onmisbaar gemaakt op het secretariaat als administratief medewerker. De vergadering stemt in met de uitgesproken waardering voor de heer Pol middels nogmaals een luid applaus.



Rob Pol, 25 jaar huismeester

Na de pauze hield **Mr. G.J.M. (Geert) Corstens**, oud-president van de Hoge Raad der Nederlanden, door de voorzitter geïntroduceerd als “the man who needs no introduction”, de Haarlemse Voordracht getiteld *Rechtsstaat, verworvenheden en bedreigingen*. Hij sprak over de rechtsstaat als verworvenheid en over de bedreigingen van de rechtsstaat. De gebeurtenissen in Parijs in januari 2014 hebben ons weer eens geleerd hoe essentieel de rechtsstaat is voor een behoorlijk functionerende samenleving. Elementen ervan zijn het evenwicht tussen de drie staatsmachten (wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht), de gebondenheid van ons allen aan het recht, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht ten opzichte van de uitvoerende macht en de mensenrechten als basisvoorwaarden voor een behoorlijke samenleving. De rechtsstaat is geen doel op zichzelf, maar dient ertoe de vrijheid van alle burgers te waarborgen. Zonder rechtsstaat geen vrije burgers. De Voordracht wordt als deel LXXV in de reeks Haarlemse Voordrachten uitgegeven.

Terugblik

CEES VAN WIJK

MIJN PORTEFEUILLE in het bestuur van de Hollandsche Maatschappij kenmerkte zich door veel afwisseling, zodat ik met voldoening op de afgelopen acht jaar kan terugkijken.

Personeelsaangelegenheden, de overdracht van het Hodshon Huis aan Hendrick de Keyser en vervolgens de contacten met onze nieuwe huisbaas, het technisch voorzitten van vele juryvergaderingen, het mede voorbereiden van de Spaarnelezingen, de verzorging van het jaarverslag en andere publicaties, zoals de reeks *Onze Tijd* in samenwerking met de Nationale DenkTank, het betrof vaak activiteiten in het kader van de vele initiatieven die de laatste jaren zijn geëntameerd en waar je als bestuurslid je energie ruimschoots in kwijt kon. Het zou buiten het bestek van dit stukje vallen nader op bovengenoemde zaken in te gaan, maar één project verdient enige toelichting omdat het exemplarisch is voor de soms bijzondere aspecten van mijn bestuurstaken. Het betreft hier de akoestiek in de aula van het Hodshon Huis.

Zoals de wat oudere leden en directeuren zich zullen herinneren, liet de geluidskwaliteit tijdens bijeenkomsten in de aula traditioneel veel te wensen over. Deze situatie werd aanmerkelijk verbeterd in 2007 na een majeure investering in moderne apparatuur, die wij in het daaropvolgende jaar aan Hendrick de Keyser hebben overgedragen als onderdeel van de boedel. Sindsdien zijn alle voordrachten en discussies goed te volgen.

Niettemin bleef één probleem onopgelost: tijdens de jaarlijkse aspergemaaltijd werden de zo



Cees van Wijk

gewaardeerde gesprekken aan tafel ernstig bemoeilijkt door aanhoudend gerinkel van borden en bestek dat door de houten aulavloer nog eens werd versterkt. De prachtig uitgevoerde restauratie van de aula met de historische boekenkasten en gordijnen bleek dit euvel niet te kunnen verhelpen.

Goede raad was duur. Tijdens een van de bijeenkomsten in het Hodshon Huis sprak ik onze directeur Liesbeth van der Pol (Dok Architecten te Amsterdam, tevens bestuurslid van Hendrick de Keyser) over deze kwestie en zij was spontaan bereid mee te denken over een oplossing. Vervolgens benaderden wij adviseur Luc Schaap, waarmee Liesbeth ervaring had opgedaan bij o.a. de constructie van de overkapping van het binnenterrein van het Scheepvaartmuseum, in het bijzonder waar het de klimaatbeheersing, brandbeveiliging en akoestiek betrof. Zijn advies was helder: bekleed de vloer van de aula met een tapijt. Een goed idee dat al snel concreet werd; zo zou een fraai, vast kleed in de dieprode kleur van het houtwerk, voorzien van de emblemen van de Maatschappij, volgens een gerenommeerde tapijtfabrikant goed haalbaar zijn, zowel materieel als financieel. Toen Liesbeth en ik dit plan bij Hendrick de Keyser aankaarten, bleken er vanuit die kant toch enige bezwaren te bestaan: een vast tapijt zou op gespannen voet staan met de authenticiteit van de aula en wie zou zich moeten ontfemen over het wellicht intensieve onderhoud? In gemeenschappelijk overleg werd een compromis gevonden in de

vorm van een mobiel tapijt in hanteerbare stroken te leggen voor gebruik tijdens de jaarvergadering en het diner.

De proef op de som volgde bij de aspergemaaltijd van 2013. Het via bemiddeling van Dok-stagiaire Marouane Idrissi gehuurde vloerkleed was inderdaad in staat het hinderlijke tafelerinkel goeddeels te absorberen. Het besluit tot aankoop van een soortgelijk kleed, in de vorm van tapijtrollen, was snel genomen en Liesbeth stelde een andere stagiair, Gelder van Limburg Stirum, ter beschikking ten einde dit project te begeleiden. Maatvoering en kleurstelling luisterden nauw, derhalve kozen wij er voor eerst één tapijtrol te laten maken van de in totaal benodigde tien stuks.

De leverancier leverde deze rol echter op het verkeerde adres af, nl. bij het kantoor van Dok Architecten in plaats van het Hodshon Huis en ook nog eens op een te laat tijdstip. Daar snelle actie vereist was, leende ik een transportbusje van mijn uitgeverij en toog, vergezeld van mijn echtgenote, richting Amsterdam om de tapijt-

rol op te halen. Een wat curieuze reis, omdat dit busje voorzien is van opvallende Dikkie Dikstickers, zodat wij nogal eens gepasseerd werden door luid toeterende auto's met zwaaiende klueters op de achterbank. De terugtocht verliep niet zonder malheur. De tapijtrol kon alleen aan de voorzijde van het Hodshon Huis worden afgeleverd en derhalve moest Spaarne 17 vanuit het noorden worden benaderd. Ongelukkigerwijze nam ik de nauwe bocht van de Burgwal naar het Korte Spaarne te krap, met als gevolg dat bij aankomst de zijkant en buitenspiegel van het busje een treurige aanblik boden. De allrisk-verzekeringpolis dekte evenwel de schade.

De tapijtrook had de juiste kleur en paste exact, zodat de definitieve order kon worden geplaatst, productiekosten in totaal 1.515 Euro excl. BTW. Tijdens de jaarbijeenkomst 2014 wees voorzitter Alexander Rinnooy Kan met enige trots op ons eigen mobiele vloerkleed dat hopelijk nog vele jaren dienst zal doen, met dank aan Liesbeth van der Pol en haar enthousiaste medewerkers.

Secretaris natuurwetenschappen, hoe word je dat en is dat leuk? Een impressie

GERRIT VAN DIJK

Voor secretaris natuurwetenschappen solliciteer je niet, daarvoor word je gevraagd. In mijn geval ging dat ongeveer zo. Op een dag in het najaar van 2004 werd ik gebeld door de toenmalige voorzitter van de KHMW, Maarten van Veen, met het



Gerrit van Dijk

verzoek of hij me, liefst bij mij thuis, kon spreken. De vraag die hij me stelde was of ik in was voor de functie van secretaris natuurwetenschappen. Ik was gestreeld door zijn verzoek en aanvaardde het aanbod graag. Het is niet niets om in een functie te mogen worden benoemd met illustere voorgangers als Martinus van Marum en Hendrik Antoon Lorentz. Anderzijds was ik niet echt verrast dat ik werd gevraagd. Dat zat zo. Ik denk dat het in 2000 was dat mijn voorganger Xander Verrijn Stuart mij polste of ik hem te zijner tijd zou willen opvolgen. Ik heb toen ja gezegd, er vanuit gaande dat het wellicht een mooie tijdsbesteding zou kunnen zijn na mijn emeritaat in 2004. Toen dat jaar naderde heb ik eens prudent bij hem geïnformeerd wanneer hij dacht dat een en ander zou spelen. Hij kwam met een verrassend antwoord: hij had zich voorgenomen om de langstzittende secretaris te worden van de KHMW. Het leek me onwaarschijnlijk dat het hem zou lukken om Martinus van Marum te verslaan, die 42 jaar secretaris is geweest. Het toonde vooral Verrijn Stuarts ambitieuze levenshouding, die ik wel van hem kende als collega aan de Leidse universiteit. Zoals bekend overleed Verrijn Stuart in 2004 vrij plotseling.

Verrijn Stuart was een der eerste hoogleraren informatica in Nederland. ICT stond nog in de kinderschoenen maar met zijn kennis heeft hij de eerste schreden gezet voor automatisering bij onze Maatschappij. Computers werden aangeschaft, hij ontwierp een geautomatiseerde ledenadministratie, een website en ook een tafelschikkingprogramma voor onze jaarlijkse maaltijd bij de Algemene Vergadering. Het was mijn taak, vond ik, daar een vervolg aan te geven. Razendsnel leerde ik de programmeertaal html zodat ik de website een beetje kon onderhouden. De ledenadministratie deed het redelijk goed maar het tafelschikkingsprogramma kreeg ik niet aan de praat. Het probleem was ook dat Verrijn Stuart voor de tafelschikking geen handleiding had achter gelaten. En ook de bron-

code van zowel de ledenadministratie als de tafelschikking was niet aanwezig. Veranderingen doorvoeren in de programma's was zodoende onmogelijk. Ik ben toen bij mijn collegae in Leiden langs gegaan voor advies en zij hebben mij in contact gebracht met een paar zeer getalenteerde studenten die de website en het tafelschikkingsprogramma geheel opnieuw hebben ontworpen. Ik heb nog steeds contact met ze, het was een boeiende tijd. De vernieuwde website heeft er zeker ook toe bijgedragen dat de Maatschappij een bredere bekendheid kreeg. Toen ik aantrad was de Maatschappij een vrij besloten vereniging, gelukkig is dat nu helemaal veranderd. De ramen staan open. Ook andere zaken hebben hiertoe bijgedragen. Onze contacten met de Nationale DenkTank, waarin ik zelf een rol mocht spelen, mogen hierbij zeker genoemd worden. Maar ook de steeds grotere impact van onze prijzen heeft een belangrijke rol gespeeld.

Evenals mijn voorganger Xander Verrijn Stuart was ik bijzonder gecharmeerd van de Jong Talent Prijzen en de zorg voor de Jong Talent Prijzen is eigenlijk een van mijn leukste bezigheden geweest. Mede onder de bezielende leiding van onze huidige voorzitter, Alexander Rinnooy Kan, is het aantal van deze prijzen verdrievoudigd, dankzij vele enthousiaste sponsors. Zelf heb ik me daarin zeer kunnen uitleven, het was steeds weer een enorme leuke ervaring een sponsor over de streep te kunnen trekken. Steun heb ik hierbij zeker gehad van onze directeuren en leden, die me vaak introduceerden bij een sponsor. Maar vaak deed ik het ook alleen. Het hebben van een netwerk is hierbij onontbeerlijk. De jaarlijkse uitreiking in november van deze prijzen, waarbij de sponsors zich ook mogen presenteren, is steeds een groot feest met veel impact.

Tien jaar ben ik secretaris natuurwetenschappen geweest. Ik kijk met bijzonder veel genoegen op die tijd terug.

IN MEMORIAM

Bij de Algemene Vergadering werden door de voorzitter zoals gebruikelijk de sinds de vorige vergadering overleden directeuren en leden herdacht. In dit verslag wil het bestuur graag een enkel In Memoriam eruit lichten, zonder daarmee iemand anders tekort te willen doen.



Mr. H. Mees (1923-2015)

Mijn vader, Henk Mees, overleed op 4 september jl. op 92-jarige leeftijd. Hij was sinds 1958 directeur van de Hollandsche Maatschappij, en daarmee geruime tijd de een van de langst zittende directeuren van onze Maatschappij. Tijdens de jaarvergadering van 2008, de laatste keer dat hij die bezocht, werd hij daar nog aan herinnerd door de voorzitter van de Maatschappij die stil stond bij zijn 50-jarig jubileum als directeur. Mijn vader kwam graag naar bijeenkomsten van de Maatschappij en sloeg eigenlijk nooit een jaarvergadering over. Die zaterdag in mei was heilig voor hem.

Geboren in 1923 in Arnhem, belandde hij, via Amsterdam (Barlaeus Gymnasium) en Leiden (meester in de rechten) en na een kort verblijf in London, in 1953 in Rotterdam, waar hij verder zijn hele leven is blijven wonen. Hij trouwde met Machteld Quarles van Ufford met wie hij drie kinderen kreeg.

Mijn vaders werkende leven speelde zich tot medio jaren '80 van de vorige eeuw, toen hij het rustiger aan ging doen, af in het verzekeringswezen. Hij werd assuradeur, eerst zelfstandig als Mr. H. Mees Assurantiën, en later directeur en mede-eigenaar van de Brons Orobio Group, makelaars in assurantiën. Als mensen-mens ten voeten uit, en gehecht aan traditie, ontvouwde zich voor hem een groot netwerk van vrienden en bekenden uit het Rotterdamsche, door gezelschappen als het Bataafs Genootschap, Roterodamum en diverse besturen van stichtingen en hofjes. Daarnaast was hij lange tijd actief binnen de hockeywereld. Veel tijd ging op aan de Stichting Geslacht Mees, waarvan hij geruime tijd voorzitter was en waarmee hij zijn belangstelling voor de genealogie kon uitnuttten. Hij kende veel mensen en veel mensen kenden hem. Daar genoot hij van tot op het laatst toe. Zo ook genoot hij van zijn acht kleinkinderen en zijn familie hetgeen naadloos aansloot op zijn belangstelling voor anderen. De laatste jaren van zijn leven was zijn gezondheid minder goed en kwam hij weinig meer buitenshuis. Integer en aimabel, stond boven zijn rouwadvertentie. Zo zullen we hem blijven herdenken.

Dit In Memoriam werd opgesteld door
Mr. L.J. Mees, directeur KHMW.



Prof. mr. J.H. Nieuwenhuis (1944-2015)

Erudiet. Geestig. Associatief. Breed. Gezaghebbend. Energiek. Het zijn woorden die opkomen als men terugdenkt aan prof. Hans Nieuwenhuis. Menig directeur en lid van de Hollandsche Maatschappij zal dat kunnen beamen: Hans was een trouw bezoeker van de jaarvergaderingen in mei, en vanaf 1988 was hij altijd lid van de Ruigroksjury wanneer die prijs voor juristen bestemd was.

Na zijn studie rechtsgeleerdheid in Leiden (1966-1971) koos Nieuwenhuis voor de wetenschap. In 1979 promoveerde hij in Leiden, cum laude, op het proefschrift Drie beginselen van contractenrecht. Nieuwenhuis was inmiddels lector in Tilburg geworden; na zijn promotie werd hij daar benoemd tot hoogleraar. Niet veel later volgde de benoeming tot hoogleraar burgerlijk recht in Leiden. In 1992 werd Nieuwenhuis beëdigd als raadsheer in de Hoge Raad. Daar werd hij niet gelukkig; hij hoorde thuis in de academie. Hij verliet Den Haag dan ook al snel en werd opnieuw hoogleraar, ditmaal in Groningen. Daar trok hij veel op met prof. Jan Lokin, in menig opzicht een geestverwant. In 2001 keerde hij terug naar Leiden. Ook na zijn emeritaat in 2009 bleef hij met onverminderd enthousiasme schrijven en onderwijzen, tot kort voor zijn overlijden in juni 2015. Nog op zijn ziekbed las hij met zijn promovendi Dante - uiteraard in het Italiaans, zoals hij met

anderen de Bijbel in het Latijn las (en met weer anderen jonge jenever dronk). Vanaf datzelfde ziekbed gaf hij gedetailleerde aanwijzingen om het ordentelijk verloop te verzekeren van de vele fietstochten die hij jaarlijks met medewerkers en studenten aflegde, zoals de Sombertocht, altijd op 30 december, rond Deventer, de stad waar hij vandaan kwam.

In leven én werk was Nieuwenhuis onnavolgbaar. Er is vrijwel geen leerstuk van burgerlijk recht waarover hij niet heeft geschreven. Zijn werk kenmerkt zich door krachtige zinnen en een hoog associatief gehalte. Zo verliepen zijn colleges ook. Nieuwenhuis deinsde niet terug voor een complex betoog, zichzelf regelmatig onderbrekend met stapjes terug, opzij en vooruit, alles ogenschijnlijk ter plaatse bedenkend. De goede studenten liepen met hem weg, anderen vielen aan verwarring ten prooi. Hij werd veel gelezen in wetenschap en rechtspraktijk. Maar ook een breder publiek waardeerde zijn beschouwingen over de grote thema's van het recht, over recht en literatuur en over rechtsvinding. Nieuwenhuis wist steeds te boeien.

Een mooi en compleet overzicht van zijn werk is te vinden op <http://law.leidenuniv.nl/org/privaatrecht/bpr/burgerlijkrecht/nieuwenhuis/nieuwenhuis.html>

Dit In Memoriam werd opgesteld door
Prof. dr. R.A. Lawson, decaan en hoogleraar
Europese bescherming mensenrechten aan de
Universiteit Leiden en lid van de KHMW.

IN HET KALENDERJAAR 2015 OVERLEDEN:

DIRECTEUREN
Drs. A.H.J. Risseuw
Ir. D.J. Enschedé
Mr. H. Mees

LEDEN
Prof. dr. N.H. Frijda
Prof. dr. ir. J.F. Besseling
Prof. dr. ir. J.H.J. Spiertz
Prof. mr. J.H. Nieuwenhuis
Prof. dr. L.N.M. Duysens

SPAARNELEZING

Klimaatexpert **Prof. dr. H.J. (Hans Joachim) Schellnhuber**, directeur van het vooraanstaande Potsdam Institute for Climate Impact Research en lid van het IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) dat in 2007 de Nobelprijs voor de Vrede ontving, sprak op woensdag 25 november, vijf dagen voor de grote klimaatconferentie van de Verenigde Naties in Parijs van start gaat, de

tweede Spaarnelezing uit. Hij deed dat samen met **Prof. dr. W.J.M. (Wil) Roebroeks**, hoogleraar Archeologie van de Oude Steentijd aan de Universiteit Leiden, die uitlegde dat klimaatverandering van alle tijden is en een belangrijke rol speelde in de evolutie van de mens. Schellnhuber, die ook Angela Merkel en paus Franciscus over klimaatverandering adviseert, liet in een aangrijpend betoog zien hoe ern-

stig de situatie al is en hoezeer de aankomende klimaatop nodig is. Een omslag naar schone energie is volgens de klimaatexpert nog haalbaar, mits we onze consumptie beheersen en de schone energie op een verantwoorde wijze opwekken.

Directeuren en leden van de KHMW, vrienden van Teylers Stichting, inwoners van Haarlem en leerlingen van College Hageveld, het Ichthus Lyceum en het Stedelijk Gymnasium vormden het gehoor in een volle Doopsgezinde kerk in Haarlem.



Scholieren in afwachting van wat komt



Wil Roebroeks spreekt voor een volle kerk



Bertrand van Ee, directeur KHMW, Hans Joachim Schellnhuber en Alexander Rinnooy Kan. Van Ee introduceerde Schellnhuber bij de KHMW.



Marjan Scharloo, directeur Teylers Museum, met Hans Joachim Schellnhuber, bij de elektriseermachine van Van Marum in het museum.

DE KHMW EN DE NATIONALE WETENSCHAPSAGENDA

AREND SOETEMAN EN AD IJZERMAN

In 2014 publiceerde het ministerie van OCW de “Wetenschapsvisie 2025; keuzes voor de toekomst”. In de Wetenschapsvisie staat dat de wetenschap zich sterker dan voorheen moet gaan richten op grote maatschappelijke vraagstukken, waarbij samenwerking tussen maatschappelijke organisaties, bedrijven en wetenschappelijke instellingen cruciaal is. Een kenniscoalitie bestaande uit onder andere KNAW, NWO, VNO-NCW en MKB-Nederland werd geformeerd en vervolgens gevraagd om het initiatief te nemen voor de ontwikkeling van een Nationale Wetenschapsagenda (NWA), als richtsnoer voor de uitwisseling van kennis. Vanuit de kenniscoalitie werd een stuurgroep ingesteld, verantwoordelijk voor de feitelijke ontwikkeling van de NWA. De stuurgroep stond onder voorzitterschap van de KHMW-leden Beatrice de Graaf en Alexander Rinnooy Kan.

In vergelijking met soortgelijke initiatieven in Europa werd de NWA anders georganiseerd, namelijk “bottom-up”. Tot 1 mei 2015 kon iedereen in Nederland zijn of haar vragen aan de wetenschap stellen via wetenschapsagenda.nl. In totaal hebben individuen en partijen uit de wetenschap, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties meer dan 11.000 vragen ingediend. Vervolgens werden vijf wetenschappelijke jury's door de Kenniscoalitie ingesteld, die daarna de ingediende vragen bundelden en beoordeelden. Zo ontstonden er 140 thema's waarin de meeste vragen een plaats vonden, die uiteindelijk werden georganiseerd langs 16 zogenaamde routes. Zo'n route brengt een deelverzameling van vragen rond een complex thema in kaart, zoals “hersenen, cognitie en gedrag” en “veerkrachtige en zinvolle samenlevingen”.

Deze twee thema's waren het onderwerp van

een bijzondere KHMW-middag op 23 november 2015 waar zo'n 60 vragenstellers en deskundigen samenkwamen om naar enkele voordrachten te luisteren en met elkaar in discussie te gaan. Echt bijzonder voor de KHMW, want zo vaak gebeurt het niet dat leken zich in het Hodshon Huis melden met vragen die hen intrigeren en vaak ook raken door wat zij of hun familieleden hebben meegemaakt.

Prof. dr. B.A. (Beatrice) de Graaf opende de middag met een geanimeerd betoog over de totstandkoming van de NWA en de uiteindelijk geformuleerde routes. Ze benadrukte het bijzondere eindresultaat, presenteerde vers van de pers de fraaie gids met alle thema's en route-mogelijkheden, maar wees ook op de door de kenniscoalitie breed gevoelde noodzaak extra middelen ter beschikking te stellen om de ambities van de NWA te realiseren.

Vervolgens spraken **Prof. dr. J.H. (Joke) Meijer** en **Prof. dr. C. (Chantal) Kemner**, hoogleraar in Leiden, resp. Utrecht, over hun onderzoek op het gebied van hersenen en cognitie.

Joke Meijer informeerde de aanwezigen over de rol en functie van de ‘biologische klok’, gelokaliseerd in een klein gedeelte van de hersenen, maar uiterst belangrijk voor het menselijk functioneren. Haar bevindingen uit laboratoriumonderzoek hebben directe betekenis voor discussies in de maatschappij. Zo maakte ze duidelijk dat het geen zin heeft om, zoals één van de vragenstellers naar voren bracht, pubers later naar school te laten gaan omdat dan hun prestaties zouden verbeteren. De klok werkt ‘relatief’, en dus zou binnen de kortste keren de late aanvangstijd weer als te vroeg worden ervaren. ... Chantal



Beatrice de Graaf

Kemner besprak de resultaten uit haar autisme-onderzoek. Het wordt langzaamaan duidelijk dat autisme ontstaat tijdens het eerste levensjaar, en niet al vanaf de geboorte ‘zichtbaar’ is. Echt goed meetbaar is deze aandoening pas vanaf een jaar of twee, waardoor het moeilijk is kinderen al meteen te volgen. Omdat autisme vaak in families voorkomt, doet Chantal Kemner mee aan een Europees onderzoeksprogramma om jongere broertjes en zusjes van een autistisch kind zo vroeg mogelijk te volgen. Zo zou gericht onderzoek gedaan kunnen worden naar het allereerste begin en de mogelijke oorzaken van autisme. Haar betoog leidde tot een geanimeerde en betrokken discussie met vragenstellers van wie sommigen zelf geconfronteerd waren met autisme.

Na de pauze spraken **Prof. dr. N.J. (Nico) Schrijver**, Universiteit Leiden en **Prof. dr. C.W.A.M. (Kees) Aarts**, Universiteit Twente over de democratische legitimiteit van Europa en internationale instituties.

Nico Schrijver maakte een vergelijking tussen de 16 routes van de NWA en de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN (SDGs). Hij constateerde interessante parallellen en zag ruimte voor vruchtbare synergie. Daarbij betrok hij aan de vooravond van de Klimaattop in Parijs ook het mondiale, Europese en nationale klimaatbeleid. Onder verwijzing naar de veelbesproken Urgenda-uitspraak van de Haagse rechter (juni 2015) stelde hij de legitimiteitsvraag aan de orde: verliest de

rechter zijn gezag door zich in zo vergaande mate over beleid uit te spreken of dreigen alle machten van de trias politica hun legitimiteit te verliezen wanneer zij zich onvoldoende inspanningen getroosten een zo fundamentele gevaarzetting voor hun burgers, inclusief toekomstige generaties, af te wenden? In zijn opvatting is het vooral de uitvoerende macht die zijn zorgplicht schendt en als de keizer zonder kleren is met de roekeloze 130-km politiek en de te trage omschakeling naar meer groene energie. Kees Aarts stelde de vraag aan de orde in hoeverre burgers hun vertrouwen in het politieke systeem aan het verliezen zijn. Veel vragen aan de NWA veronderstellen dat er in Nederland een wijdverbreid gevoel van politieke machteloosheid heerst. Aarts betoogde dat het bij de beantwoording van deze vraag belangrijk is om eerst preciezer te omschrijven wat we eigenlijk bedoelen. Vervolgens blijkt dat voorzover er onvrede over de democratie bestaat, deze vooral samenhangt met de positie die mensen in de maatschappij innemen – hun opleiding en hun werkkring. Het toenemende belang van de Europese Unie, en de onvrede met het democratische functioneren daarvan in Nederland, leveren nieuwe uitdagingen op aan politici en partijen.

Na afloop constateerden de organisatoren dat het een echte KHMW-bijeenkomst was geweest, waarin de brug tussen wetenschap en samenleving op een bijzondere wijze geslagen werd. De samenleving kwam direct aan het woord: de vele vragenstellers hadden hun vragen eerder al verwoord en ingediend bij de NWA. Deze vragen, vaak gevoed door zorgen, werden op deze novembermiddag aan het Spaarne aan de orde gesteld en grondig besproken. Navraag leerde dat de deelnemers de middag enorm waardeerden.

Prof. mr. A. Soeteman is secretaris geestes- en maatschappijwetenschappen KHMW en oud-hoogleraar encyclopedie en wijsbegeerte van het recht aan de Vrije Universiteit. **Prof. dr. A.P. IJzerman** is secretaris natuurwetenschappen KHMW en hoogleraar farmacochemie aan de Universiteit Leiden.

Martinus van Marum

WIJNHARDT MIJNHARDT

DE NAAM Martinus van Marum is onlosmakelijk met de Haarlemse geschiedenis verbonden. Hij was secretaris van de Hollandse Maatschappij van 1794 tot aan zijn dood in 1837 en directeur bij Teylers Stichting vanaf 1784, eveneens tot aan zijn overlijden. Van Marum was een lastig man, maar niet alleen daaraan dankt hij zijn reputatie. Hij neemt een bijzondere positie in het debat over de grenzen van de wetenschap in dit tijdvak.

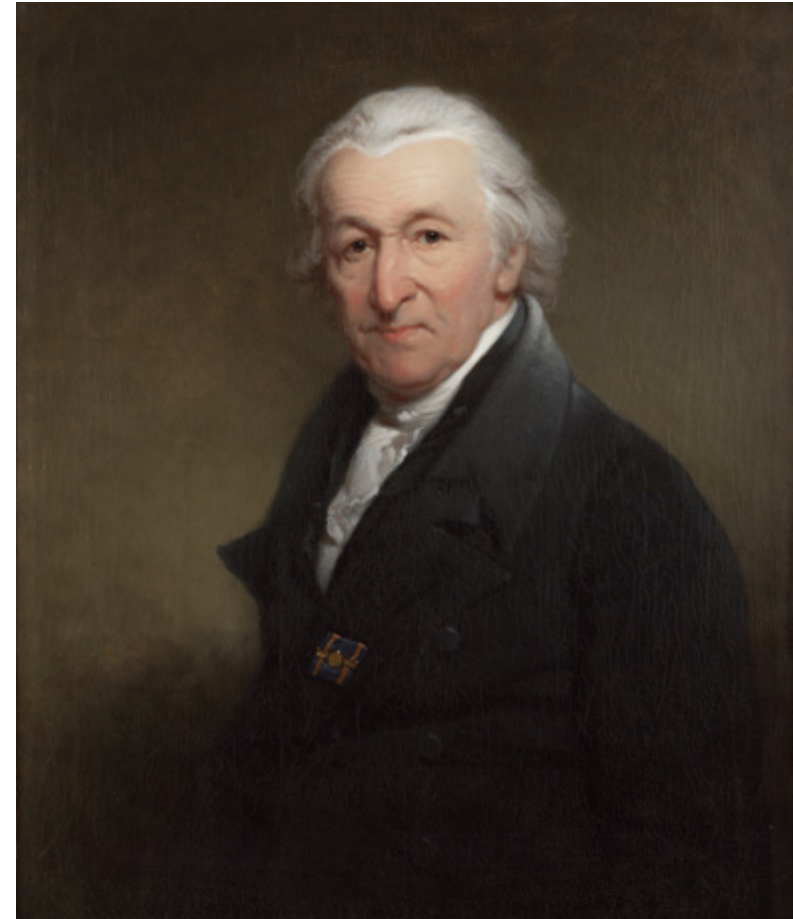
Van Marum heeft er nooit een geheim van gemaakt dat de natuurwetenschap bij hem op de eerste plaats kwam. Hij maakte een scherp onderscheid tussen echte wetenschap, waarmee hij de natuurwetenschap en aanverwante disciplines bedoelde, en de kletsvakken (“sciences de parlage”) waarmee de rest van de wetenschapsbeoefening werd aangeduid. Dat bleek onmiddellijk na zijn aantreden als secretaris. Onder Van der Aa, secretaris van 1752-1793, schreef de Maatschappij slechts 74 prijsvragen uit, d.w.z. 1,8 per jaar en evenredig verdeeld over alle wetenschapsgebieden. Tijdens het bewind van Van Marum steeg het gemiddelde tot 8 en waren ze praktisch zonder uitzondering gewijd aan de natuurwetenschappen. Van serieus protest tegen deze koerswijziging maken de notulen van de Maatschappij geen gewag. In Haarlem bleef de bevoorrechtting echter niet onweersproken. Om daar goed zicht op te krijgen moeten we naar Teylers Stichting kijken, de zusterinstelling aan de overkant.

Hartelijk waren de relaties tussen beide instellingen in de laatste decennia van de achttiende eeuw overigens nog allerm minst. De Maatschappij was een steunpilaar van de gevestigde orde:

directeuren waren praktisch zonder uitzondering verbonden met de stedelijke en provinciale bestuursinstellingen van de Republiek. Teylers Fundatie was als doopsgezinde organisatie een voorname pijler van de politiek rechteloze dissenterse beweging in Haarlem. Daar komt nog iets bij. De Maatschappij mocht dan wel twee handen op een buik zijn met de gevestigde orde, ze was arm. De middelen waren net toereikend voor het uitschrijven van prijsvragen. Voor ander beleid ontbraken de middelen. Teylers Stichting was rijk. Het fundatiebestuur had maar liefst 60.000 gulden per jaar te besteden aan drie taken: godsdienst, wetenschap en liefdadigheid.

Bij Teylers speelde Van Marum praktisch vanaf het begin een centrale rol. Teylers Fundatie had een directeur nodig en Van Marum leek de aangewezen persoon. Hij had goede contacten in Haarlem en een verstandig huwelijk had hem financieel onafhankelijk gemaakt met een inkomen van ongeveer 5.000 gulden per jaar. Hij kon zich daarom volledig wijden aan het uitdragen van zijn missie: natuurwetenschap is nuttig bij uitstek, maatschappelijke vooruitgang is direct verbonden met de bloei van de natuurwetenschappen en deze vakken dienen dan ook ruim baan te krijgen in de samenleving. In 1784 wordt hij directeur van de Teylers Fundatie.

Van Marum en de directeuren van Teylers hadden van meet af aan een moeizame relatie. Aan de basis ervan lag een fundamenteel verschil van inzicht over aard en doel van de wetenschap maar sociale en politieke elementen verscherpten de tegenstellingen. Van Marum was, zoals gezegd, onbuigzaam en weinig



Portret van Martinus van Marum door Charles Howard Hodges in Teylers Museum. Een tweede portret door Hodges hangt in de bestuurkamer van het Hodshon Huis.

tactvol. In de ogen van de Haarlemse notabelen was hij bovendien een parvenu die zijn plaats niet kende. De conflicten hadden ook politieke tinten. Van Marum had geen echte politieke belangstelling maar wist perfect de politiek te gebruiken om zijn wetenschappelijke belangen te dienen.

Het wetenschapsideaal van directeuren Van Teylers Stichting, maar net zo goed van die van de Hollandse Maatschappij, was gebaseerd op veelzijdige interesse, eruditie, kapitaal en vrije tijd. Hun belangstelling was antiquarisch getint en het aanleggen van kabinetten

van liefhebberijen - waartoe zij ook Teylers Museum rekenden - was voor hen een tijdpassering, waarbij het bijzondere en het buitengewone een grotere plaats innamen dan het nuttige en het wetenschappelijke. Minstens zo belangrijk was de vraag naar de mate waarin de collecties konden bijdragen tot de bevordering van “Smaak en Kunde”. Juist daarom besteedden de directeuren bij Teylers ook zoveel aandacht aan de kunstverzameling. De directie had zichzelf bij dit type cultuurbevordering een mecenasrol toebedacht, waarvan vrijblijvendheid een voornaam kenmerk was. Wetenschapsbevordering was in hun

ogen weliswaar bijzonder nuttig maar kon gemakkelijk ondergeschikt gemaakt worden aan politieke en commerciële belangen. De maatschappelijke relevantie van kennis en wetenschap werd lager aangeslagen dan tegenwoordig en stak ongunstig af bij het gevoel van verantwoordelijkheid voor sociale noden.

Dergelijke opvattingen waren volstrekt gangbaar en hadden heel oude wortels. Wat we tegenwoordig als kennis en wetenschap beschouwen, is een radicale verenging van wat rond 1500 als zodanig werd aangemerkt. Op de grens van de moderne tijd vormden kennis en wetenschap een complex bouwwerk van disciplines, kunsten en kundes. Ambachtelijk kunnen, religieus kennen en moreel handelen maakten deel uit van een diep in de West-Europese samenleving verankerde kenniscultuur met een eigen epistemologische traditie met spiritueel-filosofische trekken. Directeuren hadden wel degelijk oog voor het praktisch nut van de natuurwetenschappen maar ze waardeerden die vakken bovenal omdat ze inzicht verschaften in de ‘Wijsheid, Almagt en weldadige Oogmerken van den Schepper’. Dit religieuze aspect van de natuurwetenschappen was voor directeuren van essentiële betekenis en vormde een belangrijk motief om in tijden van overvloed grote bedragen voor de bevordering van deze wetenschap ter beschikking te stellen.

Van Marum met zijn eenzijdige oriëntatie op de natuurwetenschappen, koesterde een ideaal dat slechts op enkele punten raakvlak met dat van directeuren had. Hij stond in een kentheoretische traditie waarin we moeiteloos cruciale elementen van het denken van René Descartes kunnen terugvinden. Echte kennis was niet op corrupte teksten of op een onbetrouwbare overlevering gebaseerd, maar op zekere observatie en berekening, een traditie die vandaag door velen als “meten is weten” tot de kern van echte wetenschap is verheven. De directeuren van zowel Teylers als de Maatschappij konden

zich echter op een minstens zo respectabele traditie beroepen, de Newtoniaanse. Ook voor Newton was empirie van wezenlijke betekenis maar was Bijbelstudie van een hogere orde dan de bewegingsleer of de kennis van het licht. Zijn vele volgelingen hadden moeite uit te maken welke van de twee soorten onderzoek ze het belangrijkste vonden. Zolang Van Marum zijn beleid aanpreef met fysico-theologische argumenten en directeuren niet te veel vermoeide met overwegingen van theoretisch-wetenschappelijke of utilitaire aard, verliepen de contacten zonder veel problemen, maar bleven de resultaten ook beperkt.

De Bataafse Revolutie van 1795 betekende oorlog tussen Van Marum en zijn superieuren. Vanaf dat moment probeerde hij de Franse utilitair wetenschappelijke opvattingen die hem op het lijf geschreven waren, bij Teylers en later ook bij de Hollandsche Maatschappij door te voeren. Hem stond uiteindelijk een versmalling van het concept wetenschap voor ogen, aan de universiteit, maar ook daarbuiten. Om dat ideaal te bereiken, dienden alle lagen van de bevolking van het nut van de natuurwetenschap overtuigd te worden. Onderwijs op verschillende niveaus was daarvoor nodig. Bij Teylers maakte Van Marum er zelf een begin mee door wekelijks cursussen te geven over de nieuwe ontwikkelingen in de scheikunde. Ook zijn pleidooi voor openstelling van museum en bibliotheek voor een groter publiek pasten in dit streven maar was rond 1800 nog buitengewoon gedurfd. Na 1815, toen de Franse politieke steun voor Van Marums idealen wegviel, was het met zijn positie bij Teylers gedaan.

Ook de Hollandse Maatschappij probeerde Van Marum in te zetten voor de verwezenlijking van zijn ideaal van een moderne (natuur)wetenschappelijke infrastructuur. Hij was een centrale figuur bij het streven van koning Lodewijk Napoleon om de Hollandse Maatschappij tot kern te maken van een door de staat geleide

en op het “Institut de France” gemodelleerde wetenschapsorganisatie. De directeuren staken echter ook hier een stokje voor de plannen met het gevolg dat de Maatschappij op de oude voet voortging en een nieuw Koninklijk Instituut, de voorganger van de KNAW, de kern van de nieuwe Frans georiënteerde wetenschappelijke organisatie werd.

Het is juist aan deze conflicten dat Van Marum zijn bekendheid te danken heeft. De betekenis van zijn wetenschappelijk werk was beperkter. Hij accepteerde al vroeg Lavoisiers theorie over de zuurstof en dankzij Van Marums publicistisch offensief werd de moderne chemie in Europa gemeengoed. Van een zelfstandige bijdrage was echter geen sprake. Voor zijn elektriciteitsonderzoek geldt mutatis mutandis hetzelfde. Van Marum hoorde thuis in de klassieke Hollandse experimentele traditie. Wat ontbrak was de verregaande mathematisering. Toen de onderzoeksmogelijkheden met zijn grote door Teylers gefinancierde elektriseermachine waren uitgeput, wist hij niet hoe verder te gaan. De richting van Coulomb die bijvoorbeeld op zoek ging naar de mathematische verbanden tussen de waargenomen verschijnselen zei hem weinig. Van Marums onderzoek op het gebied van de natuurlijke historie leed aan hetzelfde euvel. Hij verzamelde in de klassieke traditie van Linnaeus. Bij de overgang van een systematiserende natuurlijke historie naar een moderne biologie in de vroege negentiende eeuw had Van Marum het nakijken.

Het is heel verleidelijk om Van Marum, ondanks de tekorten van zijn eigen onderzoek, op het schild te heffen als de apostel van de wetenschappelijke vooruitgang en zijn tegenstrevers te kwalificeren als de kampioenen van het blinde behoud. Maakte hij juist geen korte metten met de oude wereld van de ongedeelde kennis, waarin teksten en meten, geloven en weten nog onbekommerd naast elkaar stonden? Stond hij met zijn onderscheid tussen natuur-

wetenschap en “babbelvakken” niet aan de wieg van de divergentie die aan het einde van de negentiende eeuw, ook aan de universiteiten definitief zijn beslag kreeg met etiketten als ideografisch en nomothetisch, alfa en bèta?

Wanneer we dat perspectief hanteren, hebben we weinig geleerd van de fundamentele kritiek op de verschralling van de grondslagen van kennis en wetenschap die ook al in de tijd van Van Marum zelf, vooral in de Duitse wetenschap, op gang kwam en die we vandaag sterker voelen dan ooit. Blijkt niet dagelijks dat we veel problemen in de samenleving niet aankunnen wanneer we onze hoop alleen op het exacte denken vestigen en blijven weigeren de technieken en de resultaten van de humaniora en de maatschappijwetenschappen bij de oplossing ervan in te zetten? Ik houd geen pleidooi voor een herstel van een mythische eenheid van kennis. Wel dienen we ons voortdurend bewust te zijn van de nauwe verwevenheid van onze kensystemen en van het feit dat de keuze voor exact of waardebetrokken uiteindelijk geen principiële maar een pragmatische is. Het siert de Maatschappij dat ze haar oorspronkelijke visie op het verschijnsel wetenschap nooit heeft verloochend, zich niet tot het armelijke adagium “meten is weten” heeft bekeerd en als bewijs daarvan naast de geestes- en maatschappijwetenschappen ook de godgeleerdheid nog steeds prijzenswaardig acht.



Prof. dr. W.W. Mijnhardt is hoogleraar vergelijkende wetenschapsgeschiedenis aan de Universiteit Utrecht en lid van de KHMW.

JAN BROUWER FONDS

JAN BROUWER CONFERENTIE

26 januari 2015

De conferentie werd geopend door **Alexander Rinnooy Kan**, voorzitter van de KHMW. Dagvoorzitter **Paul Schnabel** benadrukte in zijn introductie dat iedereen op een dag zorg nodig heeft. Wie gaat die zorg geven en onder welke voorwaarden? **Kim Putters** trad op als eerste spreker. Hij stelde hij dat we tegenwoordig ouder worden en ook gezonder oud, maar dat de periode waarin we kwetsbaar zijn langer is geworden. In deze periode is het essentieel voor ouderen te beschikken over goede netwerken. **Romke van der Veen** sprak vervolgens over pensioenen en de verdeling van pensioenlasten over de verschillende generaties. Hij ging daarbij met name in op de toenemende sociale tegenstellingen in de maatschappij. **Marjolein Broese van Groenou** sprak over de relatie tussen formele en informele zorg. Haar boodschap was: "Burger wees voorbereid, organiseer uw zorgnetwerk op tijd!". De lezing van **Hans de Boer**, ging over de economie, als drager van de zorg. De welvaart die



Boven: Hans de Boer, onder: Romke van der Veen



Ir. L.E.J. Brouwer (1910-1983)

Jan Brouwer, oud-president-directeur van de Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij heeft in het begin van de jaren '80 een deel van zijn vermogen bestemd voor

een fonds ten behoeve van interdisciplinair wetenschappelijk onderzoek in Nederland. Dit fonds is begin 2003 door de familie Brouwer aan de zorg van de KHMW toevertrouwd, waarbij de statutaire doelstelling als volgt is geformuleerd: het stimuleren van multidisciplinair, maatschappijgeoriënteerd onderzoek dat inzicht geeft in concrete maatschappelijke problemen en in potentie moet bijdragen aan de oplossing daarvan. Teneinde de doelstelling te

realiseren is uit de leden van de KHMW een Wetenschappelijke Raad gevormd die het bestuur adviseert. Dit heeft onder meer geleid tot de sinds 2005 jaarlijks terugkerende Jan Brouwer Conferentie over een multidisciplinair maatschappij gericht onderwerp en in 2012 tot het vestigen van de Jan Brouwer Leerstoel Voorkomen, gevolgen en aanpak van kindermishandeling aan de VU. Deze leerstoel wordt bezet door Prof. dr. L.R.A. (Lenneke) Alink.



Boven: Kim Putters, midden: Marjolein Broese van Groenou, onder: Serious Game Doen en Later

ons wordt gebracht door de economie bepaalt immers in grote mate de zorg die ons geleverd wordt. De conferentie werd afgesloten met een reflectie op de verschillende sprekers door **Lara van Weegen**. Zij ziet de vergrijzing van de samenleving als een bron van innovatie en maatschappelijke vooruitgang. **Jasper Klapwijk** demonstreerde in samenwerking met **Hans Luijckx**, een serious game, te vergelijken met het bekende bordspel Levensweg. De game, voor mensen tussen de 35 en 55 jaar, is bedoeld als een bewustwordingscampagne. Welke keuzes maken mensen in hun leven en wat hebben die voor (financiële) consequenties?

Het verslag van de conferentie is te bestellen bij de KHMW en tevens als pdf te downloaden via de website www.khmw.nl.

DAGVOORZITTER

Prof. dr. P. Schnabel, universiteitshoogleraar UU

INLEIDINGEN DOOR

Prof. dr. K. Putters, directeur Sociaal Cultureel Planbureau: Anders ouder. Ook wijzer?

Prof. dr. R.J. van der Veen, hoogleraar sociologie van arbeid en organisatie Erasmus Universiteit Rotterdam: Demografie, ongelijkheid en risicodeling. Over betaalbaarheid en legitimiteit van publieke voorzieningen

J. Klapwijk MSc, campagneleider Doen & Later, en **Drs. A.J.H.M. Luijckx**, operationeel directeur IJsfontein: Demonstratie serious game Doen & Later
Mevr. Prof. dr. M.I. Broese van Groenou, hoogleraar informele zorg Vrije Universiteit: De goede oude dag? - Een uitdaging voor sociale netwerken en zorgvoorzieningen!.

Drs. J. de Boer, voorzitter Vereniging VNO/NCW: Een dynamische samenleving en economie in 2030. Wat is daarvoor nodig?

Mevr. L. van Weegen MSc, deelnemer NDT 2013 Zorg voor Gezondheid: Reflectie.

DE NATIONALE DENKTANK

HARALD TEPPER

Stichting de Nationale DenkTank is in 2006 opgericht om met een onafhankelijke blik, met gedegen analyse en innovatieve ideeën, een kritische massa te beïnvloeden om de beste keuzes te maken die de Nederlandse maatschappij verbeteren. Jaarlijks buigen ruim 20 zwaar geselecteerde studenten en promovendi uit allerlei studierichtingen zich over een thema van grote maatschappelijke relevantie. Binnen vier maanden komen zij met concrete, innovatieve en zoveel mogelijk gedragen oplossingen. Doordat jaarlijks een nieuwe groep aantreedt, is in de afgelopen 10 jaar een alumninetwork ontstaan van ruim 200 gedreven jongeren dat ook zelfstandig activiteiten ontplooit.

De Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen streeft overeenkomstige doelen na als de Nationale DenkTank, en is tegelijkertijd in haar leden- en directiebestand en haar activiteiten complementair. Om die reden bestaat er al sinds het begin een hechte en vruchtbare samenwerking tussen beide organisaties, zowel op het terrein van de jaarlijkse thematiek als dat van het alumninetwork. Op deze en volgende pagina's vindt u een impressie van de belangrijkste gezamenlijke initiatieven in 2015.

DENKTANK TE GAST IN HODSHON HUIS “HET LEREN VAN DE TOEKOMST”

Eva Bik

De Nationale DenkTank 2015 heeft onderzocht hoe het leren in Nederland georganiseerd en gefaciliteerd kan worden, opdat het talent van de individuele leerling tot bloei komt en dat het leren beter aansluit bij de permanent veranderende omgeving. Bij het beantwoorden van deze vraag is gefocust op vier domeinen: de invloed

van leren op de maatschappij, de leeromgeving van kinderen, onderwijsstructuren en onderwijsvernieuwingen. Op 1 oktober 2015 presenteerde de DenkTank de resultaten van de analysefase tijdens een ExpertForum aan ongeveer 150 experts vanuit de overheid, het bedrijfsleven en de wetenschap. Het ExpertForum vond traditiegetrouw plaats in het Hodshon Huis en werd samen met de KHMW georganiseerd. Op basis van de gemaakte analyses en alle input van het ExpertForum gingen de deelnemers vervolgens aan de slag met het bedenken en ontwikkelen

van oplossingen die ertoe bijdragen het leren in Nederland te verbeteren.

De DenkTank presenteerde op 7 december 2015 haar wens voor het leren van de toekomst, en tien concrete oplossingen om dit leren van de toekomst vandaag al een stapje dichterbij te brengen. De tien oplossingen passen binnen vijf thema's: leren vóór school, effectiever leren op school, leren buiten school, innovatie en verbetering in het schoolsysteem en balans in leerdoelen. Voor alle oplossingen zijn eind 2015 geïnteresseerde partijen benaderd om samen met de deelnemers oplossingen te implementeren en meer te weten te komen over het onderzoek. Zo starten bijvoorbeeld twee deelnemers hun loopbaan bij themapartner Bernard van Leer Foundation om de oplossing

Baby Wijzer te implementeren. De Baby Wijzer is een landelijke bewustwordingscampagne die, naast informatie over de ontwikkelingspiek van het jonge kind, vijf praktische en essentiële tips biedt ter ondersteuning van deze ontwikkeling. Daarnaast is de eerste pilot van de Make&Meet Challenge (M&MC) in ontwikkeling. De M&MC is een landelijke wedstrijd (in bijv. LEGO robotica, dans of toneel), voor teams die zijn samengesteld uit leerlingen met diverse achtergronden. Het samenwerken aan een gezamenlijk doel neemt vooroordelen tussen bevolkingsgroepen weg en maakt vriendschap mogelijk. Verder volgen vele uitnodigingen om de oplossingen en bevindingen te presenteren, bijvoorbeeld aan de vaste Kamercommissie voor OCW.

Voor het volledige eindrapport van de Nationale DenkTank 2015 en een update van hoe het gaat met alle oplossingen zie: www.nationale-denktank.nl.

BIJDRAGEN AAN KHMW-ACTIVITEITEN

Enkele keren per jaar verzorgen jonge leden van de Nationale DenkTank een presentatie en/of kritische reflectie bij een symposium of prijsuitreiking van de Maatschappij. Bij de Jan Brouwerconferentie over uitdagingen voor een goede oude dag, was dat dit jaar **Lara van Weegen** (DenkTank 2013). Zij herkende veel van de door de Nationale DenkTank geïdentificeerde problemen, waarvan de belangrijkste toch wel de kloof tussen jong en oud is. Stichting de Nationale DenkTank heeft tot doel de verzuiling tussen wetenschap, bedrijfsleven en overheid te doorbreken. Om ook het hoofd te bieden aan de vraagstukken rondom vergrijzing en de oude dag, wil Lara hier graag een partij aan toevoegen. “Ik denk dat verbinding nodig is tussen wetenschap, bedrijfsleven, overheid én alle burgers. Dit zorgt ervoor dat wij ons allemaal verantwoordelijk voelen voor het bijdragen aan een aangename oude dag voor iedereen.”



Expertforum NDT 1 oktober 2015 in het Hodshon Huis

Tijdens de Winterlezing van 14 februari 2015 mocht **Bram Eidhof** (DenkTank 2011) optreden als co-referent van Mevr. Drs. L.B.J. van Geest. Reflecterend op de aanstaande belastingherziening, stelde hij voor op maat gesneden aftrekposten te introduceren, voor bijv. arbeidsmarktproblemen.

De uitreiking van de Jong Talentprijzen werd afgetrapt met een persoonlijk en inspirerend verhaal van **Bernold Nieuwesteeg** (DenkTank 2011). Hij vertelde over zijn ervaringen die hij samen met mede-DenkTanker Josje Damsma heeft opgedaan met ondernemen, waarmee ze direct na deelname zijn gestart. Volgens Bernold is durven kiezen van groot belang en zijn er bijzonder veel mooie dingen te doen in je werkende leven naast een loopbaan bij traditionele organisaties.

DENKTANK OP DE KOFFIE BIJ...

In 2013 zijn de Nationale DenkTank en de Hollandsche Maatschappij begonnen met het initiatief: *DenkTank op de koffie bij* Alumni van de Nationale DenkTank gaan met een persoonlijke vraag in gesprek met een lid of directeur. De vraag kan uiteenlopend van aard zijn, zowel vakinhoudelijk al's meer gericht op bepaalde keuzes waar de alumnus in zijn of haar loopbaan of leven voor staat. Alumni komen zelf met vragen of verzoeken, waarna het bestuur van de Hollandsche Maatschappij zorgt voor een match. Afgelopen jaar heeft er een vijftal ontmoetingen plaatsgevonden, waaronder een bezoek van JanWillem Scholten aan Prof. Rudy Andeweg. "Het is inspirerend om te spreken met mensen die veel levenservaring hebben en hierdoor kunnen helpen om te reflecteren op carrièrevraagstukken, zoals de keus om al dan niet een promotieonderzoek na te streven", aldus Jan Willem. Ook in 2016 zal dit initiatief worden voortgezet.



ATHENA'S ANGELS

EVELINE CRONE

Op 15 november 2015 organiseerde de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen het eerste diner pensant in het Hodshon Huis in Haarlem, geïnitieerd door Drs. **M.L.L.E. (Marlies) Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**. Zij nodigde Athena's Angels, vier hoogleraren, allen lid van de KHMW - Prof. dr. **E.A.M. (Eveline) Crone**, Prof. dr. **N. (Naomi) Ellemers**, Prof. dr. **J. (Judi) Mesman** en Prof. dr. **I. (Ineke) Sluiter** -, die opkomen voor gelijke doorstroomkansen van vrouwen in de wetenschap, uit relevante partijen bij elkaar te brengen voor een diner in het Hodshon Huis. Zij kregen de ruimte om met stakeholders tot concrete acties te komen voor de verbetering van de posities van vrouwen in de wetenschap.

De genodigden bestonden onder andere uit rectoren van universiteiten, diversity officers, ambtenaren bij NWO en OCW, bestuursleden van de KNAW, bestuursleden van de KHMW, en de minister van OCW. Het diner vond plaats onder het concept van de Chatham House Rules, waarbij iedereen vrij kon spreken en er concrete suggesties en aanbevelingen konden worden uitgewisseld.

De avond begon met een presentatie van Naomi Ellemers, waarna aan de hand van stellingen aan vijf tafels werd gediscussieerd over concrete acties om de positie van vrouwen te verbeteren, uitstroom te voorkomen, en gelijke kansen te bieden voor doorgroei naar hogere posities. Tijdens het nagerecht werd een terugkoppeling gegeven van wat aan de verschillende tafels was besproken, gevolgd door een plenaire discussie.

Voorbeelden van concrete actiepunten die werden genoemd zijn de aanstelling van



Vlnr: Ineke Sluiter, Marlies Veldhuijzen van Zanten-Hyllner, Eveline Crone, Jet Bussemaker, Judi Mesman en Naomi Ellemers

diversiteitsmanagers op hoge niveaus in de organisatie (bijvoorbeeld als decaan), transparantie bij benoemingsprocedures, fellowshipprogramma's, voorkomen van 'gendered' taalgebruik, en inzicht krijgen in salarisverschillen tussen mannen en vrouwen bij gelijke posities met als doel de paygap te sluiten. Momenteel werken Athena's Angels aan een follow-up programma waarbij de verschillende initiatieven worden teruggekoppeld aan de aanwezigen. Programma's die concrete perspectieven bieden voor doorgroei van vrouwen kunnen rekenen op een 'Angels approved' vermelding op de website van Athena's Angels: www.athenasangels.nl/angels-approved

J.L.C. Schroeder van der Kolk, anatoom, patholoog en psychiater



Dit portret is een litho van P.W. van de Weyer naar een schilderij van J.H. Neuman

GERRIT VAN DIJK

ZIJN GEESTELIJK GESTOORDEN ZIEK? Het is een vraag die niet altijd bevestigend beantwoord is. Beklagenswaardig zijn ze wel, daar was men het over eens. Ook de Utrechenaar Willem Arntz had met ze doen. Hij was een van de schaarse verlichte figuren die krankzinnigen, zoals geestelijk gestoorde toen werden genoemd, een menswaardig bestaan wilde bieden. Daartoe werd in 1461 in Utrecht, op zijn initiatief en door hem bekostigd, het Willem Arntz Huis geopend, waar geesteszieken konden worden verpleegd. Lange tijd was het 'dolphuis' echter niet veel anders dan een gevangenis voor gestoorde, met vaak vreselijke toestanden.

In het begin van de negentiende eeuw voltrok zich een revolutie in het denken over geestelijk gestoorde. Men begon genezing van hen voor mogelijk te houden. Een van de belangrijkste personen die in Nederland daartoe de aanzet gaven was J.L.C. Schroeder van der Kolk. Hij werd in 1827 regent van het Willem Arntz Huis en dankzij zijn inspanningen verbeterde de verzorging en huisvesting van krankzinnigen aanzienlijk. Wie was Schroeder van der Kolk? Wat weten we van hem?

Jacob Lodewijk Coenraad Schroeder van der Kolk werd in 1797 te Leeuwarden geboren als zoon van Hendrik Willem van der Kolk, arts, en Wilhelmina Philippina Catharina Schroeder. Zoals toen wel vaker voorkwam werd voor de kinderen de achternaam van de moeder aan die van de vader gekoppeld, een leuke geste die natuurlijk niet te vaak herhaald moet worden. Schroeder van der Kolk studeerde in

Groningen geneeskunde, maar volgde daar ook ijverig colleges in de natuurwetenschappen. In 1820 promoveerde hij daar bij de hoogleeraar G. Bakker, voormalig stadslector van Haarlem, in de geneeskunde en op dezelfde dag ook in de verloskunde. Aanvankelijk was hij arts te Hoorn, maar al vrij snel werd hij, op voorpraak van zijn promotor, benoemd tot inwonend geneesheer in het Buitengasthuis te Amsterdam. In 1827 maakte hij de overstap naar Utrecht als hoogleeraar anatomie en fysiologie. Hij bracht daar - in tegenstelling met zijn collegae in Utrecht die zich tot waarneming aan het ziekbed en lectuur van oude schrijvers bepaalden - de methoden van de natuurwetenschappen ten dienste van de geneeskunde in toepassing. Een revolutie! Weten door meten. Een snijzaal werd ingericht, het gebruik van de microscoop werd gemeengoed en studenten werden betrokken bij het onderzoek en opgeleid tot zelfstandig onderzoeker. Vele, vaak baanbrekende, dissertaties zagen het licht. Geneeskundig onderzoek doen in teamverband was helemaal nieuw, zeker in Nederland. Door zijn nieuwe methode van onderzoek in de anatomie en de daarmee behaalde resultaten werd Schroeder van der Kolk weldra ook in het buitenland bewonderd. Hij ontving veel eerbewijzen. Aan het eind van zijn leven was hij lid van wel dertig academies en geleerde genootschappen.

In Nederland is Schroeder van der Kolk vooral bekend geworden door zijn inspanningen voor de behandeling van krankzinnigen en de studie van de psychiatrie. Hij schoeide de behandeling op geheel nieuwe leest. Als regent van het Willem Arntz Huis in Utrecht overtuigde hij zijn medebestuurders dat een nauwkeurige studie van de werking van het centrale zenuwstelsel nodig was voor een succesvolle behandeling van krankzinnigen, dat daarvoor de inrichting van het Willem Arntz Huis grondig moest worden aangepast en de huisvesting en de verzorging van de krankzinnigen moesten

verbeteren. Een kostbare operatie, waarvoor helaas de financiële middelen ontbraken. Dat de aanpassing toch zijn beslag kreeg is aan een toevallige samenloop van omstandigheden te danken. In 1831 werd aan Schroeder van der Kolk namelijk een positie als hoogleeraar aan de Amsterdamse Universiteit aangeboden. De Utrechtse Universiteit en het gemeentebestuur van Utrecht deden alles om hem voor Utrecht te behouden. Dat lukte tegen een prijs van tien duizend gulden, waarmee de verbouwing kon worden uitgevoerd.

De nieuwe ontwikkelingen in de krankzinnigenzorg in Utrecht drongen intussen ook door bij de landelijke regering. Schroeder van der Kolk werd aangezocht om te adviseren bij het ontwerp van een krankzinnigenwet, die in 1841 inderdaad door het Parlement is aangenomen. Zo werd ook landelijk een aanzienlijke verbetering bereikt in de behandeling van geesteszieken.

Schroeder van der Kolk was een geliefd man. Zijn inspiratie putte hij uit het geloof dat God zichtbaar is in de natuur. Er was bij hem geen tegenstelling tussen geloof en wetenschap, integendeel, de wetenschap stelde hem in staat de grote daden Gods te ontdekken. Hij is 65 jaar geworden. Sinds 1830 was hij lid van de Hollandsche Maatschappij.

Prof. dr. G. van Dijk is oud-secretaris natuurwetenschappen van de KHMW en oud-hoogleeraar wiskunde aan de Universiteit Leiden.

SPONSORS VAN DE UITGEREIKTE PRIJZEN 2015

NWO	DE ZEEUW- VAN DISHOECK FONDS
IPN	ASML
DR. SAAL VAN ZWANENBERG STICHTING	ORTEC
MUSEUM BOERHAAVE	STICHTING PHYSICA
NRC	PHILIPS
J.C. RUIGROK STICHTING	KENNISPARK TWENTE
VAN DER KNAAP FONDS	VAN WIJHE VERF
NGI-NGN PLATFORM VOOR IT-PROFESSIONALS	OCÉ
TATA STEEL	HAVENBEDRIJF AMSTERDAM
PFIZER	FOKKER TECHNOLOGIES
AKZO NOBEL	JAN BROUWER FONDS
EAST-WEST SEED	PIETER LANGERHUIZEN LAMBERTUSZOOM FONDS
ENZA ZADEN	DR. W.J.E. VOET FONDS
SHELL	KONINKLIJKE HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ DER WETENSCHAPPEN
LORENTZFONDS	

PRIJZEN

NEDERLANDSE PRIJS VOOR ICT-ONDERZOEK

Alexandru Iosup promoveerde in 2009 op het gebied van analyse van grootschalige parallele en gedistribueerde systemen. Als promotie student was hij al internationaal een voorloper in het verzamelen en analyseren van werklast gegevens voor grid systemen (systemen die bestaan uit vele onderling samenwerkende computers zonder centrale coördinatie). In 2014 werd hij verkozen tot Nederlandse docent van het jaar in het gehele Hoger Onderwijs, waarvoor hij een prijs uit handen van de minister ontving. Iosup, thans onderzoeker aan de TU Delft, wordt door de jury geroemd om zijn wetenschappelijke prestaties, zijn actieve samenwerking met bedrijven en zijn activiteiten om informatica onderzoek onder de aandacht te brengen bij een breed publiek. Iosup wil het geldbedrag dat aan de prijs verbonden is besteden aan versterking van zijn onderzoeksgroep.

De prijs werd uitgereikt door **Prof. dr. A.H.G. (Alexander) Rinnooy Kan**, tijdens ICT.OPEN 2016 op 23 maart in De Flint in Amersfoort.

NEDERLANDSE PRIJS VOOR ICT-ONDERZOEK

Aanmoedigingsprijs voor vernieuwend onderzoek op het gebied van de ICT. € 50.000. Jaarlijks.

SPONSOR

ICT-onderzoek Platform Nederland (IPN),
NWO Exacte Wetenschappen

JURY

Prof. dr. H. Brinksma
Prof. dr. F.A.H. van Harmelen
Prof. dr. dr.h.c. ir. K.A. Schouhamer Immink
PRIJSWINNAAR
Dr. ir. A. Iosup (TUD)



Vlnr: Marlies Veldhuijzen van Zanten-Hyllner,
Adam Cohen, Dick de Zeeuw, Joost Schudel
Onder: Dick de Zeeuw

DR. SAAL VAN ZWANENBERG PRIJS

De Dr. Saal van Zwanenberg Prijs is bedoeld voor een onderzoeker die zich verdienstelijk heeft gemaakt op het gebied dat, direct of indirect, heeft geleid tot de ontwikkeling van nieuwe geneesmiddelen of processen die daar rondom plaatsvinden. **Dick de Zeeuw** is opgeleid tot internist-nefroloog en als klinisch farmacoloog, en is sedert 1996 hoogleraar klinische farmacologie in Groningen. Zijn volledige

carrière heeft in het licht gestaan van nieuwe behandelmethoden voor cardiovasculaire ziekten en vooral de diabetische nefropathie. Belangrijkste van de vele wapenfeiten is zijn onderzoek naar het belang van het eiwitverlies in de urine als (te behandelen) risicofactor. Dit onderzoek is uitgebreid met bevindingen over geheel innovatieve manieren om de kans op effect van een geneesmiddel te voorspellen, de zogenaamde PRE score. Behalve de eigen onderzoeksresultaten hebben zijn deelname aan een twintigtal grote international trials ook bijgedragen aan het beschikbaar komen van vele nieuwe en werkzame geneesmiddelen waar letterlijk miljoenen patiënten nu baat van hebben.

De prijs werd uitgereikt op 17 november door **Drs. M.L.L.E. (Marlies) Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**, voorzitter van de Dr. Saal van Zwanenberg Stichting. **Prof. dr. J. (Joost) Schudel**, kleinzoon van Salomon van Zwanenberg en bestuurslid van de Dr. Saal van Zwanenberg Stichting vertelde over de naamgever van de prijs. **Dr. T. (Ton) Rijnders**, Scientific Director TIPharma, hield een lezing over de veiligheid en effectiviteit van nieuwe en bestaande geneesmiddelen.

DR. SAAL VAN ZWANENBERG PRIJS
Oeuvreprijs voor een onderzoeker op het gebied van de farmacotherapie. € 25.000 en de Dr. Saal van Zwanenberg medaille. Tweejaarlijks.

SPONSOR
Dr. Saal van Zwanenberg Stichting

JURY
Prof. dr. D.D. Breimer
Prof. dr. A.F. Cohen
Mevr. Prof. dr. G.M.M. Groothuis
Dr. T. Rijnders

PRIJSWINNAAR
Prof. dr. D. de Zeeuw (RUG)

BOERHAVE BIOGRAFIE PRIJS

Met de De Boerhaave Biografie Prijs willen Museum Boerhaave en de KHMW het belang van het genre biografie in de wetenschapsgeschiedenis voor het voetlicht brengen. De Boerhaave Biografie Prijs bestaat, naast een oorkonde en een geldbedrag van 2.500 euro, uit een Boerhaave medaille. Daarmee is een oude traditie van de Hollandsche Maatschappij in ere hersteld. Anderhalve eeuw geleden reikte Nederlands oudste geleerde genootschap vijf Boerhaave medailles uit voor natuurhistorie. Op de Rijksmunt in Utrecht, dat het originele stempel heeft bewaard, zijn voor de gelegenheid nieuwe medailles geslagen. De nieuwe invul-



Boven: Patricia Faasse en Dirk van Delft, directeur Museum Boerhaave. Onder: Vlnr: Wijnand Mijnhardt, Dirk van Delft, Frans van Lunteren, Boudewijn Smits, Huib Zuidervaart

ling van de prijs past bij de huidige trend in de wetenschapsgeschiedenis om ook buiten de natuurwetenschappen te opereren. De shortlist getuigt van deze omslag, met biografieën van een arts, bioloog, farmacoloog, astronoom en een historicus.

De Boerhaave Biografie Prijs 2015 is gewonnen door de wetenschapshistorica **Patricia Faasse**. Faasse, senior onderzoeker bij het Rathenau Instituut in Den Haag en eerder verbonden aan het Descartes Centre in Utrecht, won de prijs voor haar biografie *Een beetje opstandigheid. Johanna Westerdijk. De eerste vrouwelijke hoogleraar van Nederland* (Atlas Contact, 2012). Johanna Westerdijk, expert op het gebied van plantenziekten en schimmels was een uitgesproken persoonlijkheid met lak aan conventies ten aanzien van vrouwelijke rolpatronen. Als hoogleraar gedroeg ze zich als 'one of the boys' in een lab vol vrouwen. Vol overgave vertelt Faasse over een buitengewone vrouw met een bulderende lach en met liefde voor drank, dans en sigaren.

De prijs werd uitgereikt door **Prof. dr. D. (Dirk) van Delft**, directeur van Museum Boerhaave, op 28 oktober. **Dr. H. (Huib) Zuidervaart**, senior-onderzoeker Huygens ING, hield een lezing over Antoni van Leeuwenhoek.

BOERHAAVE BIOGRAFIE PRIJS
Prijs voor de auteur van een biografie over een wetenschapper of de uitgave van de wetenschappelijke correspondentie van een wetenschapper. € 2.500 en de Boerhaave Medaille. Driejaarlijks.

SPONSOR
Museum Boerhaave

JURY
Prof. dr. J.P. Hogendijk
Prof. dr. F.H. van Lunteren
Prof. dr. W.W. Mijnhardt
PRIJSWINNAAR
Mevr. Dr. P. Faasse



Boven: Keynote speaker Paul de Beer. Onder: vlnr: Jurylid Nelleke Noordervliet, prijswinnaars Niels Wiedenhof en Laura Kervezee, jurylid Kim Putters

PRIJSVRAAG IN SAMENWERKING MET NRC

Thema van de prijsvraag 2015 was *Druk, drukker, drukt. Het lijkt of iedereen het steeds drukker heeft. Is deze indruk juist en zo ja, hoe komt dat?*

We maken ons collectief druk. De winnares van de essaywedstrijd viel direct op door haar aanstekelijke verbazing waarom we het allemaal zo druk hebben. Of, allemaal zo druk lijken te hebben. De hamvraag is vervolgens waar die ervaren tijdsdrukke vandaan komt. In de academische wereld zijn al diverse verklaringen naar voren gebracht. **Laura Kervezee**

draagt het steekhoudende argument aan dat een toegenomen collectieve druk op het streven naar zelfredzaamheid en persoonlijk succes, de behoefte doet toenemen om vooral tijdsdruk uit te dragen aan anderen. In feite is tijdsdruk de nieuwe maatschappelijke norm geworden, als graadmeter van succes.

Over het essay van **Niels Wiedenhof** zei een van de juryleden: dit essay is een confettibom. In 1931 worden stort de auteur een vrolijke en gevarieerde hoeveelheid observaties, feiten en opinies over de lezer uit. Wiedenhof onderscheidt zich door de introductie van bèta-gerelateerde begrippen en een niet clichématige kritische beschouwing van de rol van de technologie bij de toenemende ervaring van druk.

De prijzen werden uitgereikt door **Prof. dr. A.H.G. (Alexander) Rinnooy Kan** op 7 oktober. **Prof. dr. P.T. (Paul) de Beer**, co-directeur AIAS & bijzonder hoogleraar op de Henri Polak leerstoel voor arbeidsverhoudingen, hield die middag een lezing getiteld “Op zoek naar de verloren tijd”. Hij ging in op de vraag hoe het komt dat we, hoewel de technologie ons veel productiever maakt, het toch steeds drukker hebben en steeds meer tijd tekort komen.

PRIJSVRAAG

Essaywedstrijd. Gouden medaille. Jaarlijks.

SPONSOR

NRC

JURY

Mevr. Drs. P.M. Noordervliet-Bol

Dr. F. Dekker

Prof. dr. K. Putters

PRIJSWINNAARS

Mevr. Drs. L. Kervezee (gouden medaille)

Dr. ir. N. Wiedenhof (zilveren medaille)

Mevr. Prof. dr. M.J.H. Meijer (zilveren medaille, vraagstelling)



Eva Alisic

JOHANNES CORNELIS RUIGROK PRIJS

De Johannes Cornelis Ruigrok Prijs is in 1984 ingesteld door de J.C. Ruigrok Stichting te Haarlem ter bekroning van promotieonderzoek op het gebied van de maatschappijwetenschappen, in één van de volgende disciplines:

- Rechtswetenschappen
- Economische wetenschappen
- Maatschappijwetenschappen
- Menswetenschappen

De dissertatie van **Eva Alisic** *Children and trauma. A broad perspective on exposure and recovery* (Universiteit Utrecht 2011) betreft een breed onderzoek waarin een groot aantal kinderen is geïncludeerd. Daarnaast zijn ook ouders en leerkrachten betrokken, waardoor de context een zeer belangrijke plaats in de studie krijgt. Het is de eerste keer dat het perspectief op het herstel van kind met een traumatische ervaring zo systematisch is onderzocht. Het proefschrift heeft naast een zeer hoog wetenschappelijk gehalte een grote klinisch-maatschappelijke relevantie, hetgeen zich weerspiegelt in de bijgevoegde ‘Toolkit Kind en trauma’, dat in de praktijk zeer bruikbaar is en al veelvuldig wordt gehanteerd.

J.C. RUIGROK PRIJS

Aanmoedigingsprijs voor onderzoekers in de maatschappijwetenschappen. € 12.500 en de eremedaille van de Maatschappij. Jaarlijks.

SPONSOR

J.C. Ruigrok Stichting

JURY

Mevr. Prof. dr. I.A. Berckelaer-Onnes

Mevr. Prof. dr. D.I. Boomsma

Mevr. Prof. dr. M.Ph. Born

PRIJSWINNAAR

Mevr. Dr. E. Alisic (Menswetenschappen)

KEETJE HODSHON PRIJS

De Keetje Hodshon Prijs is ingesteld door de J.C. Ruigrok Stichting te Haarlem ter bekroning van een promotieonderzoek op het gebied van de geesteswetenschappen, in één van de volgende disciplines:

- Taalwetenschappen
- Literatuurwetenschappen
- Historische wetenschappen
- Wijsbegeerte en/of Godgeleerdheid

De Keetje Hodshon Prijs is een voortzetting van de Prins Bernhard Fonds Prijs (1981-1993) en de C.C. Hodshon Prijs (1994). De prijs is vernoemd naar Cornelia Catharina (Keetje) Hodshon, die in 1794 het huidige gebouw van de Maatschappij liet bouwen en tot 1829 de eerste bewoonster ervan was.

Images of Ethnicity in Later Medieval Europe (Universiteit van Amsterdam 2012) van **Claire Weeda** behandelt de explosieve toename in het gebruik van etnische stereotypen in het Europa van de twaalfde eeuw, ondermeer in de vorm van ‘volksaard’-catalogi, waarin Duitse agressie, Franse arrogantie en Engels alcoholisme de pasmunten worden in het Europese sociale verkeer. De achtergrond van die toename is sterk verbonden met de krachtige poging van de christelijke kerk om ook de uithoeken van Europa te doordringen van de geloofsbegin-selen.

Het proefschrift getuigt van een diepgaande kennis van de secundaire literatuur over etnische stereotypering, nationaal bewustzijn en identiteit. Het wekt dan ook geen verwondering dat *Images of Ethnicity* uitgegeven zal worden door Cambridge University Press.

KEETJE HODSHON PRIJS



Claire Weeda

Aanmoedigingsprijs voor onderzoekers in de geesteswetenschappen. € 12.500 en de eremedaille van de Maatschappij. Jaarlijks.

SPONSOR

J.C. Ruigrok Stichting

JURY

Mevr. Prof. dr. J.H. Blok

Prof. dr. P. Kooij

Prof. dr. P. de Rooij

PRIJSWINNAAR

Mevr. Dr. C. Weeda (Historische wetenschappen)



Hugo Snippert

MARTINUS VAN MARUM PRIJS

De Martinus van Marum Prijs is in 2008 ingesteld door de J.C. Ruigrok Stichting te Haarlem ter bekroning van promotieonderzoek op het gebied van de natuurwetenschappen en techniek, in één van de volgende disciplines:

- Exacte wetenschappen (wiskunde, informatica, natuurkunde, sterrenkunde)
- Chemie en chemische technologie
- Life sciences and technology
- Milieuwetenschappen
- Ingenieurswetenschappen (werktuigbouwkunde, lucht- en ruimtevaart, maritieme techniek, civiele techniek)

De prijs is vernoemd naar Martinus van Marum, die als tweede secretaris van 1794 tot 1837 een stempel heeft gedrukt op de werkzaamheden van de Maatschappij. Hij heeft in Haarlem en ver daarbuiten grote bekendheid gekregen, vooral op het gebied van de natuurwetenschappen. Elders in dit jaarverslag vindt u een uitgebreid artikel over Van Marum.

De “confetti” muis, een meerkleurig proefdier, wordt in onderzoekslaboratoria wereldwijd toegepast voor het traceren van stamcellen. Dit is het resultaat van het onderzoek van

Hugo Snippert getiteld *Adult Stem Cell in Mice. Visualization and Characterization using Genetic Mouse Models* (Universiteit Utrecht 2011). Het proefschrift omvat 7 hoofdstukken, welke allemaal in toptijdschriften zijn gepubliceerd. Middels deze publicaties heeft Snippert aan de wieg gestaan van de tracers van stamcellen door middel van kleurmarkering. Met dezelfde traceertechniek is hij ook in staat geweest de ontwikkeling van kanker te volgen. Daarbij heeft hij belangrijke aanwijzingen gevonden dat kankerstemcellen een belangrijke rol spelen bij het ontstaan van kanker en concludeert dat deze doelwit moeten zijn van een gerichte tumorthapie. Snippert heeft in 2013 een prestigieuze KWF-fellowship ontvangen waarmee hij nu aan de Universiteit Utrecht vervolgonderzoek doet.

MARTINUS VAN MARUM PRIJS

Aanmoedigingsprijs voor promovendi in de natuurwetenschappen en techniek. € 12.500 en de eremedaille van de Maatschappij. Jaarlijks.

SPONSOR

J.C. Ruigrok Stichting

JURY

Mevr. Prof. dr. C. Bouten

Prof. dr. H. de Groot

Prof. dr. W.J. Quax

PRIJSWINNAAR

Dr. H.J.G. Snippert (Life Sciences and Technology)



De J.C. Ruigrok, Keetje Hodshon en Martinus van Marum Prijs werden op 12 juni uitgereikt door **R. (Raphael) Braakhuis MBA**, penningmeester van de J.C. Ruigrok Stichting.



Alexander Rinnooy Kan, Hans Koster, Bert van der Knaap

VAN DER KNAAP PRIJS

Het proefschrift van van **Hans Koster** *The Internal structure of Cities, the economics of Agglomeration, Amenities and Accessibility* (Vrije Universiteit Amsterdam 2013), gaat in op de rol van agglomeratievoordelen, voorzieningen en toegankelijkheid in de ruimtelijke organisatie van de interne structuur van steden. Stedelijke economische modellen munten uit door hun eenvoud voor wat betreft de ruimtelijke interne structuur van een stad. Deze modellen gaan veelal uit van een centraal gelegen centrum en homogene zones van ruimtegebruik daaromheen. Een beeld dat slecht aansluit bij de huidige stad. Koster levert een vernieuwende bijdrage aan het operationaliseren van het begrip agglomeratievoordelen alsook aan de conceptuele ontwikkeling hiervan.

De Van der Knaap Prijs werd uitgereikt door **Prof. dr. A.H.G. (Alexander) Rinnooy Kan** op 28 oktober. **Prof. dr. P.P. (Pieter) Tordoir**, hoogleraar economische geografie en economische planologie aan de Universiteit van Amsterdam, trad op als gastspreker met een lezing getiteld “Dynamiek in de stedelijke structuur van Nederland: een geografisch perspectief”.

VAN DER KNAAP PRIJS

Aanmoedigingsprijs voor onderzoekers (gepromoveerden) op het terrein van de economische en sociale geografie in brede zin. € 10.000 en de eremedaille van de Maatschappij. Driejaarlijks.

SPONSOR

Prof. dr. G.A. van der Knaap

JURY

Prof. dr. R.A. Boschma

Prof. dr. G.A. van der Knaap

Mevr. Prof. dr. C.H. Mulder

PRIJSWINNAAR

Dr. H.R.A. Koster

HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ PRIJZEN VOOR JONG TALENT

De prijzen hebben als doel het wetenschappelijk onderwijs in de technische en exacte vakken te bevorderen. Er worden twee soorten prijzen toegekend: Afstudeerprijzen en Aanmoedigingsprijzen.

Afstudeerprijzen

Deze worden gegeven ter bekroning van uitzonderlijke studieresultaten van masterstudenten aan een Nederlandse instelling voor wetenschappelijk onderwijs.

NGI-NGN INFORMATIE SCRIPTIEPRIJS VOOR INFORMATICA EN INFORMATIEKUNDE

De scriptie van **Nina Rosa** (Informatica, UU) gaat over virtual reality. Meestal wordt een virtuele wereld beheerst door de twee componenten: vision en audio. Rosa's onderzoek betreft een combinatie met "voelen" (tactile waarneming). Het geheel is een verrijking van het virtuele media onderzoek in het gebied van multimodale interactie. Rosa studeerde cum laude af, deed twee bachelors (wiskunde en informatica) in drie jaar en voor haar tweejarige meester nam zij slechts 1,5 jaar. Ze doet nu promotieonderzoek in Game Technology aan de Universiteit Utrecht.

Niek Tax (Informatica, UT) onderzocht me-

thoden om de volgorde van items te bepalen die bijvoorbeeld uit zoekmachines komen, de zgn. "learning-to-rank" methoden.

Het afstudeeronderzoek van **Tom Runia** (Informatica, TU Delft) betreft het ontwerp, de ontwikkeling en het testen van technieken voor real-time beeldherkenning bij snel bewegende objecten.

SPONSOR

Ngi-NGN Platform voor IT-Professionals

€ 5.000. Jaarlijks.

JURY

Prof. dr. H.P. Borgman

Prof. dr. H.J. van den Herik

Prof. dr. ir. H.J. Sips

PRIJSWINNAARS

1^o prijs Mevr. N.E. Rosa MSc (UU)

2^o prijzen T. Runia MSc (TUD), N. Tax MSc (UT)

TATA STEEL PRIJS VOOR WERKTUIGBOUWKUNDE EN MATERIAALKUNDE

Frederik van Loock (Lucht- en Ruimtevaarttechniek TU Delft) rondde zijn studie binnen vijf jaar cum laude af. Een fors aantal tienersiert zijn cijferlijst. Zijn onderzoek op het gebied van 'shear strain driven energy harvesting' richt zich op het toepassen van topologisch gestructureerde folies bestaande uit een polymere matrix met daarin 10-30 volumeprocent piezo-elektrisch micro-granulaat. Vervormingen van piezo-elektrisch materiaal leiden tot elektrische spanningen, met tal van praktische toepassingen. De resultaten van het onderzoek zijn toegepast in de analyse ter optimalisatie van een virtueel ontwerp waarin afschuifvervormingen worden gebruikt om elektrische energie te 'oogsten'. Van Loock is inmiddels bij de University of Cambridge als promovendus aangesteld

SPONSOR

Tata Steel, € 5.000. Jaarlijks.

JURY

Prof. dr. ir. A. Akkerman

Prof. dr. E.H. Brück

PRIJSWINNAAR

F. van Loock MSc (TUD)

PFIZER PRIJS VOOR LIFE SCIENCES

Dorien Maas (Cognitieve Neurowetenschappen RUN) heeft een zeer brede ontwikkeling. Ze heeft een sterke interesse in de neurowetenschappen, en vooral in de neurobiologische basis van hersenaandoeningen. Tijdens haar stage was zij betrokken bij een veelheid aan experimentele benaderingen in het onderzoek naar schizofrenie. In haar scriptie beschrijft zij experimenteel onderzoek naar de moleculaire mechanismen die ten grondslag liggen aan het ontstaan van schizofrenie in een ratmodel. Haar onderzoek heeft sterk bewijs opgeleverd dat de veranderingen in de witte stof van het centrale zenuw-



De Jong Talent Prijzen werden uitgereikt op 30 november door **Maarten Emons** (Ngi-NGN), **Arjan van den Hoogen** (Tata Steel), **Hanneke Kerkhof** (Pfizer), **André van Linden** (AkzoNobel), **Maike Groot** (East-West Seed), **Jeroen Rouppe van der Voort** (Enza Zaden), **Dirk Smit** (Shell), **Carlo Beenakker** (Lorentzfonds), **Ewine van Dishoeck** (De Zeeuw-Van Dishoeck Fonds), **John Koster** (ASML), **Gerrit Timmer** (ORTEC), **Piet Mulders** (Stichting Physica), **Nicole Mølby-Bueters** (Philips), **Kees Eijkel** (Kennispark Twente), **Bram Fieten** (Van Wijhe Verf), **Marit Merkus** (Havenbedrijf Amsterdam), **Arjan Vergouw** (Fokker) en **Ad IJzerman** (KHMW).

30 november 2015: Een aula vol studenten

stelsel, die veroorzaakt wordt door oxidatieve stress, de basis vormt voor cognitieve symptomatologie. Dit is een belangrijk resultaat omdat hiermee de mogelijkheid ontstaat voor de ontwikkeling van nieuwe therapeutische interventies voor patiënten die leiden aan schizofrenie.

SPONSOR
Pfizer bv, € 5.000. Jaarlijks.

JURY
Prof. dr. W.E. Hennink
Mevr. Prof. dr. J.H. Meijer

PRIJSWINNAAR
Mevr. D.A. Maas MSc

AKZONOBEL AFSTUDEERPRIJS VOOR CHEMIE EN PROCESTECHNOLOGIE

Hanan Al-Kutubi (Chemische Technologie TU Delft) kreeg voor haar scriptie *Synthesis and Characterization of Nanostructured Metal Oxides and Metal-Organic Frameworks* een 10. Deze kwalificatie werd sinds 2005 niet meer aan een MSc Chemical Engineering aan de TU Delft toegekend! Haar onderzoek betrof verbeterde syntheses van hybride metaaloxiden voor toekomstige toepassing in katalyse en membraantechnologie. Theoretisch inzicht en praktische laboratoriumvaardigheid gingen bij haar hand in hand. Tijdens haar studie vielen tevens haar vermogen als stimulerend projectleider en haar communicatieve kracht op. Haar onderzoek, met haarzelf als eerste auteur, is inmiddels in een drietal vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften gepubliceerd.

SPONSOR
Akzo Nobel, € 5.000. Jaarlijks.
JURY
Prof. dr. ir. J.C. Schouten
Dr. K. Wiedhaup
PRIJSWINNAARS
Mevr. H.A.A. Al-Kutubi MSc (TUD)

EAST-WEST AFSTUDEERPRIJS VOOR PLANTENWETENSCHAPPEN

Nina Alejandro Perez (Biologie RUN) gebruikt in haar scriptie *The effect of persistent drought and flooding stress on Solanum dulcamara DNA methylation patterns* Solanum dulcamara als modelplant gebruikt. Deze plant is in staat om in zeer uiteenlopende habitats te overleven. Perez toonde aan dat sommige van de waargenomen fenotypische verschillen veroorzaakt kunnen zijn door epigenetische factoren als gevolg van verschillen in DNA methylering patronen. Het onderwerp van haar onderzoek is uiterst actueel gezien de groeiende aandacht voor klimaatverandering. De resultaten kunnen worden vertaald naar andere plantensoorten en tevens worden gebruikt om het gedrag van gewassen onder ongunstige omstandigheden te begrijpen.

SPONSOR
East-West Seed, € 5.000. Jaarlijks.

JURY
Prof. dr. J. Memelink
Prof. dr. R.G.F. Visser

PRIJSWINNAAR
Mevr. N. Alejandro Perez (RUN)

ENZA ZADEN AWARD

Peter Visser (Christelijke Scholengemeenschap Dingstede Meppel) en **Jos Kramer** (Christelijk Gymnasium Beyers Naudé Leeuwarden) maakten de bekroonde lessenreeks *Van aardappelen naar cisgenese* voor het nieuwe examenprogramma biologie, waarbij wordt uitgegaan van de samenhang met de praktijk. In de reeks passeren verschillende contexten de revue, van consument tot veredelaar. Zo proeven leerlingen in de eerste les verschillende soorten aardappelen en beoordelen ze de aardappels aan de hand van diverse criteria. Daarna wordt de stap naar de theorie gemaakt en worden verbanden gelegd tussen de voedingsstoffen in aardappels en het achterliggende biologische proces van

fotosynthese. Visser en Kramer spelen met deze lessenreeks in op de nieuwe exameneisen en op de behoefte van het bedrijfsleven, maar vooral ook op de interesse van leerlingen. De reeks kan gemakkelijk aangepast worden voor een andere teeltsoort. Ook zijn er plannen om de lessenreeks uit te breiden.

SPONSOR
Enza Zaden
Studiereis naar een vestiging van Enza Zaden in het buitenland en bezoek met een klas aan Enza Zaden in Enkhuizen. Jaarlijks.

JURY
Prof. dr. K.T. Boersma
Prof. dr. J.J.M. Hans Dons
Dr. ir. N.P. Louwaars
PRIJSWINNAAR
Drs. P. Visser (CSG Dingstede Meppel)
Mevr. Drs. J. Kramer-Kolleman (CG Beyers Naudé Leeuwarden)

SHELL AFSTUDEERPRIJZEN VOOR NATUURKUNDE

Het afstudeeronderzoek van **Kevin van As** (Toegepaste Natuurkunde TU Delft) betreft het in beeld brengen van de stroming van bloed met behulp van coherent licht door bestudering van de 'speckle' patronen die daaruit voortkomen. Indrukwekkend is dat Van As een ambitieus interdisciplinair project heeft aangepakt waarbij hij de theorie van transport-fenomenen in de vloeistofdynamica en optica van coherent licht heeft weten toe te passen op een belangrijk biomedisch vraagstuk.

Martin Klein Schaarsberg (Toegepaste Natuurkunde UT) onderzocht een interessant en opvallend verschijnsel in de vloeistof fysica: het Leidenfrost effect dat optreedt wanneer een druppel zich op een heet oppervlak bevindt. Hij ontwikkelde hiervoor een geheel nieuwe methode en paste deze toe met als doel de wijze van afkoeling die bij dit effect plaatsvindt te meten. Bij dit afstudeeronderzoek heeft Martin getoond over zeer uiteenlopende experimentele vaardig-

heden, een brede theoretische kennis, als ook een uitstekend probleemoplossend vermogen te beschikken.

De scriptie van **Manon Wigbers** (Toegepaste Natuurkunde VU) heeft de vorm van een wetenschappelijke publicatie. Onderzoeksgebied is de Theoretische Biofysica, met name de collectieve beweging om ruimtelijk georganiseerde structuren te bereiken. Als 'model system' heeft Wigbers een bacterie gebruikt die in de aarde voorkomt en heeft zij een wiskundig model ontwikkeld dat de twee verschillende organisatievormen van de bacterie kan beschrijven. Het werk omvat theoretische resultaten en experimentele resultaten, wat voor een afstudeerwerk bijzonder is.

SPONSOR
Shell, 3 x € 5.000. Jaarlijks.

JURY
Prof. dr. T.H. Oosterkamp
Prof. dr. E.A. Bergshoeff

PRIJSWINNAARS
Ir. K. van As (TUD)
M.H. Klein Schaarsberg MSc (UT)
Mevr. M.C. Wigbers MSc (VU)

LORENTZ AFSTUDEERPRIJS VOOR THEORETISCHE NATUURKUNDE

Koen Schakenraad (Toegepaste Natuurkunde TU Eindhoven) rondde zijn masters cum laude af met het hoogst ongebruikelijk eindcijfer 10 voor zijn theoretisch afstudeerwerk. over intercalerende bindingen in DNA. Dat zijn bindingen aan DNA waarbij moleculen zich tussen de sporten van de DNA ladder wringen. Fluorescente intercalatoren worden gebruikt als lokale labels en stellen experimentatoren in staat het DNA molecuul te visualiseren. Zo kunnen mechanische processen, essentieel voor het functioneren van DNA, in detail in kaart gebracht worden. Het werk van Schakenraad is, naast fundamenteel, ook van technologisch belang; het stelt onderzoekers niet alleen in staat de intercalatoren 'weg te denken' en zo uitspra-

ken over de kale eigenschappen van ‘donker DNA’ te doen, maar ook opent het nieuwe mogelijkheden voor het ontwerp van moleculen om gericht de lokale eigenschappen van DNA te verstoren ten behoeve van het ontwerp van nieuwe drugs in de medische sector.

SPONSOR

Lorentzfonds, € 3.000. Jaarlijks.

JURY

Prof. dr. D. Lohse

Prof. dr. E.P. Verlinde

PRIJSWINNAAR

Ir. K.K. Schakenraad (TUE)

DE ZEEUW-VAN DISHOCK AFSTUDEERPRIJS VOOR STERRENKUNDE

Scherpe afbeelding van astronomische objecten is essentieel voor de uitbreiding en verdieping van onze kennis. Het ideale instrument dat geen atmosferische hindernis kent is de ruimtetelescoop, maar die zijn duur, relatief klein en hebben een beperkte levensduur. Met zo genoemde ‘adaptive optics’ instrumenten voor telescopen op aarde worden de vervormingen door de aardatmosfeer instantaan gecorrigeerd. De scriptie van **Sebastiaan Haffert** (Sterrenkunde UL) gaat over een nieuw te bouwen ‘adaptive optics’ instrument dat potentieel in staat is planeten te zien vlakbij de moederster: een hele zwakke bron pal naast een hele sterke bron. Haffert toont aan hoe met nieuwe materialen, met name een nieuw type vloeibare kristallen, een beter instrument kan worden gebouwd met voldoende ‘dynamic range’ om het zo zwakke object te zien. De innovatieve golffront-sensor van Haffert is nog niet bruikbaar voor ‘real time’ atmosferische correctie. Niettemin lijkt de verwachting gewettigd dat Haffert een verbetering heeft bedacht voor ‘adaptive optics’ instrumenten die het mogelijk zal maken om planeten bij andere sterren te detecteren.

SPONSOR

De Zeeuw-Van Dishoeck Fonds, € 3.000. Jaarlijks.

JURY

Prof. dr. ir. J.A.M. Bleeker

Prof. dr. H.J. Habing

PRIJSWINNAAR

S.Y. Haffert MSc (UL)

ASML AFSTUDEERPRIJS VOOR WISKUNDE

Yoeri Dijkstra (Toegepaste Wiskunde TU Delft) rondde twee masterstudies, toegepaste wiskunde en civiele techniek, in 2 jaar en 3 maanden cum laude af. Voor zijn scripties kreeg hij een 9,5 en een 10! In zijn scriptie *On the effect of tidal variations of turbulent mixing on flow and salt transport in estuaries: An idealised model study* zocht hij een oplossing voor een typisch Nederlands probleem: slibvorming in een estuarium. Door gebruik te maken van verschillende, deels zelf ontwikkelde, modellen voor waterbeweging, zouttransport en turbulentie, was hij in staat om bijdragen aan de zogenaamde ‘exchange flow’, een belangrijke component van de waterbeweging voor de verspreiding van opgeloste stoffen, op een gestructureerde manier te bestuderen. Hij liet zien dat één zo’n bijdrage het gevolg is van een zogenaamde sterke interactie, een niet-lineaire feedback tussen tijdsafhankelijke verticale mixing en de waterbeweging. Dit mechanisme was tot nu toe niet in de literatuur beschreven. Ondertussen is Dijkstra in Delft aan een promotieonderzoek in de toegepaste wiskunde begonnen.

SPONSOR

ASML, € 2.000. Jaarlijks.

JURY

Prof. dr. S.M. Verduyn Lunel

Prof. dr. ir. C. Vuik

PRIJSWINNAAR

Ir. Y.M. Dijkstra (TUD)

Aanmoedigingsprijzen

Deze prijzen van € 500 ter beschikking gesteld voor de beste studieresultaten in het eerste studiejaar aan een Nederlandse instelling voor wetenschappelijk onderwijs, in de volgende studierichtingen:

- Wiskunde en technische wiskunde (9 prijzen)
- Natuurkunde en technische natuurkunde (9 prijzen)
- Scheikunde (7 prijzen)
- Informatica en technische informatica (9 prijzen)
- Life science and technology (3 prijzen)
- Biomedische technologie (2 prijzen)
- Advanced Technology (1 prijs)
- Chemische technologie (3 prijzen)
- Werktuigbouwkunde en materiaalkunde (3 prijzen)
- Civiele en maritieme techniek (3 prijzen)
- Lucht- en Ruimtevaart (2 prijzen)

SPONSORS

ORTEC

Physica

Shell Global Solutions International

Ngi-NGN, platform voor IT-professionals

NWO-CW

Philips

Kennispark Twente

Van Wijhe Verf

Océ

Havenbedrijf Amsterdam

Fokker

€ 500 per prijswinnaar, jaarlijks.

JURY

Prof. dr. F.A. Berends

Prof. dr. J. van Leeuwen

TOEGEKEND

In 2015 werden 51 aanmoedigingsprijzen toegekend.



Sponsors van de Jong Talent Prijsen met bestuursleden van de KHMW

JAN BROUWER SCRIPTIEPRIJZEN

De Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen keert, daartoe in staat gesteld door diverse sponsors, al vele jaren scriptieprijsen uit voor natuurwetenschappen. Het verheugt het bestuur van de Maatschappij dat het dankzij het Jan Brouwer Fonds vanaf 2015 ook in staat is scriptieprijsen uit te keren voor de geestes- en maatschappijwetenschappen. Het betreft hier de volgende wetenschapsgebieden:

1. Filosofie en religiewetenschappen
2. Taal- en literatuurwetenschappen
3. Geschiedenis
4. Rechtswetenschappen
5. Economische wetenschappen
6. Maatschappijwetenschappen (in engere zin)
7. Menswetenschappen.

In 2015 werden vijf van de zeven prijzen toegekend.

JAN BROUWER SCRIPTIEPRIJS FILOSOFIE EN RELIGIEWETENSCHAPPEN

Het onderwerp van de scriptie van **Sjoerd Griffioen** (Filosofie RUG) is Moderniteit – en hoe Moderniteit begrepen moet worden in relatie tot Secularisatie en tot Christendom. Volgens een spraakmakende denkwijze is wat we Moderniteit noemen de uitkomst van een losmakingsproces dat veelal wordt aangeduid met de term ‘secularisatie’. Dit losmakingsproces zou universeel zijn: de toekomst is een toekomst zonder religie. Griffioen bestudeert drie filosofen die deze denkwijze tegenspreken: Hans Blumenberg, Peter Berger en Marcel Gauchet. Deze zogenoemde ‘post-secularisten’ zijn sceptisch over de veronderstelde universaliteit van het seculariseringsproces en ze verwerpen ook de gedachte dat secularisatie simpelweg het overmeesteren van religie is: Moderniteit staat niet tegenover religie/christendom, maar



Vlnr: Manon Schutter, Sjoerd Griffioen, Luuk van der Baaren, Raffael Hanschmann, Maarten de Ridder

is er uit voortgekomen. Hun wegen splitsen wanneer ze zich rekenschap geven van hoe de verhouding tussen moderniteit en religie (of religieus verleden) gedacht moet worden. De scriptie geeft een lucide beschrijving van deze verschillende wegen en vervolgens een bijzonder originele diagnose van de oorzaken van deze splitsing.

SPONSOR
Jan Brouwer Fonds
€ 2.000. Jaarlijks.

JURY
Mevr. Prof. dr. B. Meyer
Prof. dr. R. van Woudenberg
PRIJSWINNAAR
S.L.V. Griffioen MSc (RUG)

JAN BROUWER SCRIPTIEPRIJS RECHTSWETENSCHAPPEN

Luuk van der Baaren (Nederlands Recht UM) bestudeerde de in verschillende landen geopende mogelijkheid een verblijfsstatus of nationaliteit te verwerven onder de voorwaarde dat men forse investeringen doet in het desbetreffende land. De scriptie berust op een geheel zelfstandig uitgevoerd rechtsvergelijkend onderzoek naar investeerdersregelingen in maar liefst 14 lidstaten van de EU. Van der Baaren is erin geslaagd de door hem verzamelde gegevens op zeer overzichtelijke wijze te presenteren en met elkaar in verband te brengen. De scriptie draagt daarmee grensoverschrijdend bij aan de rechtsontwikkeling, de kennis van het recht en het rechtswetenschappelijk debat. De leuke slotalinie van de scriptie luidt: “Of de investeerders in grote getale voor de Nederlandse regeling zullen opteren, waag ik vanwege de geringe competitiviteit te betwijfelen. Blijkens uitlatingen van staatssecretaris Teeven heeft zich tot nog toe één geïnteresseerde gemeld. Wie het ook is, ik hoop dat het verblijf hem bevalt.”

SPONSOR
Jan Brouwer Fonds
€ 2.000. Jaarlijks.

JURY
Prof. dr. L.F.M. Besselink
Prof. mr. drs. W.J. Veraart

PRIJSWINNAAR
Mr. L.J. van der Baaren (UM)

JAN BROUWER SCRIPTIEPRIJS ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

De scriptie van **Maarten de Ridder** (Economie TU) bezieet de mate waarin loonrigiditeiten in de verschillende Staten van de VS van invloed zijn geweest op conjunctuurbewegingen. De conclusie is dat Staten met een hogere neerwaartse nominale loonrigiditeit grotere conjunctuuruitslagen en langere conjunctuurgolven kennen dan Staten waarin er minder sprake is van nominale loonrigiditeiten en waar de arbeidsmarkt dus meer flexibiliteit vertoont. Bij de reële loonrigiditeiten zijn de uitkomsten minder eenduidig. Overigens blijken er in de VS opmerkelijk grote verschillen in timing van de conjunctuur tussen de Staten te bestaan. De vraagstelling is ook in die zin interessant dat het uitnodigt om een zelfde onderzoek voor de verschillende lidstaten van de EU te verrichten.

SPONSOR
Jan Brouwer Fonds
€ 2.000. Jaarlijks.

JURY
Prof. dr. F.A.G. den Butter
Mevr. Prof. dr. C.M. van Praag

PRIJSWINNAAR
M.C. de Ridder MSc (TU)

JAN BROUWER SCRIPTIEPRIJS MAATSCHAPPIJWETENSCHAPPEN

In zijn scriptie onderzoekt **Raffael Hanschmann** (Public Administration UL) de invloed van de recente economische crisis op het milieubeleid van de Europese Unie. Met als case study de regels voor de uitstoot van kooldioxide door personenauto's, vergelijkt hij met behulp van discourse network analyse het besluitvormingsproces in een aantal EU-landen voor en na het uitbreken van de crisis. Uit zijn onderzoek blijkt dat de economische crisis heeft geleid tot polarisatie van het beleid, waardoor concurrentie tussen de nationale markten is toegenomen en protectionistisch gedrag van de lidstaten is versterkt. Hanschmann toont met zijn scriptie niet alleen aan dat de crisis heeft geleid tot een grotere polarisatie tussen de EU-lidstaten, maar levert tevens bewijs voor de causale mechanismen die een economische crisis koppelen aan politieke besluitvorming.

SPONSOR
Jan Brouwer Fonds
€ 2.000. Jaarlijks.

JURY
Mevr. Prof. dr. A.E. Komter
Mevr. Prof. dr. ir. T. van der Lippe
PRIJSWINNAAR
R. Hanschmann MSc (UL)

JAN BROUWER SCRIPTIEPRIJS MENSWETENSCHAPPEN

Psychologen binnen de economische en consumentenpsychologie willen weten hoe en waarom een consument aankoopbeslissingen maakt. **Manon Schutter** (Psychologie UL) deed in haar scriptie getiteld onderzoek naar het wantrouwen van de consument bij economische beslissingen. Een van de vragen die haar fascineerde betrof de 'impact van gewantrouwd worden'. Op basis van literatuur is voorspeld dat de manier van wantrouwen bepalend zou kunnen zijn

voor de gevolgen van wantrouwen. Om die reden zijn er binnen haar onderzoek twee soorten wantrouwen gecreëerd: inactief wantrouwen, dat is iemand de kans niet bieden om betrouwbaar te zijn, en actief wantrouwen, waarbij een dergelijke kans aan iemand wordt ontnomen. Het onderzoek van Schutter toont aan dat voor wantrouwen wellicht nog een hogere prijs wordt betaald dan initieel werd vermoed. Niet alleen mist men mogelijk opbrengsten door een samenwerking uit de weg te gaan, ook worden daaropvolgende interacties negatief beïnvloed..

SPONSOR
Jan Brouwer Fonds
€ 2.000. Jaarlijks.

JURY
Mevr. Prof. dr. I.A. van Berckelaer-Onnes
Mevr. Prof. dr. M.Ph. Born
PRIJSWINNAAR
Mevr. M. Schutter MSc (UL)



Adriaan Voors, Marlies Veldhuijzen van Zanten, de heer en mevrouw R. Brouwer

De prijzen werden op 14 april uitgereikt door **Mevr. Drs. M.L.L.E. (Marlies) Veldhuijzen van Zanten-Hyllner**, voorzitter van het Jan Brouwer Fonds. **Prof. dr. A.A. (Adriaan) Voors**, kleinzoon van Ir. L.E.J. Brouwer en directeur KHMW, hield een persoonlijk en inspirerend verhaal over de naamgever van de prijzen, een bijzondere man.



Inzien van de genomineerde profielwerkstukken

PROFIELWERKSTUKPRIJZEN

Voor hun werkstuk *Biobrandstof uit Algen* deden **Ellis van Keulen en Mandy van Dam** van het Coornhert Lyceum in Haarlem onderzoek aan de Universiteit van Wageningen. Een opmerkelijke keuze voor HAVO-leerlingen! Met veel interesse voor dit belangrijke onderwerp schrijven Ellis en Mandy een heel overzichtelijk werkstuk naar een mogelijke vervanger voor onze oprakende fossiele brandstoffen. Hoewel dat niet helemaal lukt, verdienen deze poging en het werkstuk alle lof! Het werkstuk *Kunstmatig Leven en Kunstmatige Neurale Netwerken* van **Tim Trussner**, ook van het Coornhert Lyceum, is een vingeroefening voor zijn toekomstige studie. Tim is zelf programmeur en wil graag machines met een eigen bewustzijn programmeren. Zijn hoofdvraag 'Hoe kunnen kunstmatige neurale netwerken gebruikt worden om kunstmatig leven te maken?' is beantwoord, nl. met behulp van evolutie. Dit kunstmatige leven kan ook weer worden gebruikt om onderzoek te doen naar bijvoorbeeld opnieuw evolutie en om robots te ontwerpen. Een buitengewoon onderzoek dat onze menselijke pet bijna te boven gaat! Op het Mendelcollege schrijft **Jochem Veerman** zijn PWS *De gevaren van een uitbarsting van de Vesuvius*. Het werkstuk is informatief, zeer goed

geschreven en wetenschappelijk van opzet. Hij krijgt hiervoor een eervolle vermelding. **Daniel de Vries** van het Gymnasium Felisenum schreef het academisch te noemen werkstuk *Edmund Husserls filosofie van de logica*. Een opmerkelijk ambitieus onderwerp waarvoor ook hij een eervolle vermelding kreeg. Een prachtige prestatie als opmaat voor zijn beoogde universitaire studie.

De prijzen werden uitgereikt op 16 april door **Prof. dr. A.H.G. (Alexander) Rinnooy Kan**. Alle genomineerden ontvingen na afloop het boek *Encyclopedie van misvattingen* door gastspreker **Drs. H. (Hans) van Maanen**, wetenschapsjournalist en publicist. Bent u er van overtuigd dat de Rijn bij Lobith ons land binnenkomt en dat suiker in de benzinetank een auto onklaar maakt? Dan is dit boek ook wat voor u.

SPONSOR
KHMW
€ 500,- per profielwerkstukprijs. Jaarlijks.

JURY
Prof. dr. A.J.J. Nijhuis
Mevr. Drs. C.S.M. van Opstal
Dr. J. Spoelder
PRIJSWINNAARS HAVO
Ellis van Keulen en Mandy van Dam (Coornhert Lyceum)
PRIJSWINNAAR VWO
Tim Trussner (Coornhert Lyceum)

INTERVIEW

DE SPONSOR *Jan Willem de Heer*



WETENSCHAP ligt aan de basis van ons bedrijf. En net als de mensen die in aanmerking komen voor de Pfizerprijs zit innoveren en het zoeken naar baanbrekende ideeën in ons bloed.” Aan het woord is Jan Willem de Heer, manager Communications bij Pfizer Nederland. Het bedrijf is sinds 2011 sponsor van de Pfizer Prijs voor Life Sciences, een van de Jong Talentprijzen die de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen jaarlijks uitreikt.

De prijswinnaar van de Pfizer Prijs voor Life Sciences 2015 is Dorien Maas. Ze heeft de onderscheiding gekregen voor haar onderzoek hoe schizofrenie in de toekomst beter behandeld zou kunnen worden. Dat deed ze bij de onderzoeksgroep Moleculaire Dierfysiologie van de Radboud Universiteit in Nijmegen. Ze ontdekte in een rattenmodel voor schizofrenie vroegtijdige veroudering in de hersenen. Die ontdekking kan aan de basis staan van een betere behandeling van schizofrenie in de toekomst.

STIP OP DE HORIZON

De medische afdeling van Pfizer Nederland is onder de indruk van haar basale onderzoek. De Heer: “Een concrete toepassing ligt nog mijlenver weg, maar haar bevindingen geven al wel een indicatie van eventuele mogelijkheden om een nieuw geneesmiddel voor schizofrenie te ontwikkelen. Daarmee zet Dorien

Geschiedenis Pfizer

Medio jaren veertig van de negentiende eeuw emigreerden de neven van het Duitse Ludwigsburg naar Amerika. Als leden van welgestelde families zagen deze avontuurlijke en ondernemende neven Amerika als het land van de onbeperkte mogelijkheden. In Duitsland was Charles Pfizer leerling bij een apotheker waar hij alles leerde over scheikunde. Erhart was banketbakker, een vak dat

hij leerde van zijn oom Carl Frederick Pfizer. In Amerika bundelden de neven hun vaardigheden. De neven zagen mogelijkheden in het ontwikkelen van speciale medicijnen die in Amerika nog niet geproduceerd werden en in 1849 richtten ze in Brooklyn, New York, een chemisch bedrijf op, ‘Charles Pfizer & Company’.

De eerste doorbraak van het duo was de aanpassing van Santonin, een middel tegen

parasitaire wormen. Dit medicijn was weliswaar effectief, maar vreselijk bitter. Ze maakten het smakelijker door het te mixen met amandeltoffee in de vorm van een soort snoepje. Binnen tien jaar produceerden de neven meer dan een dozijn andere chemische en medische preparaten, inclusief borax, kamfer en jodium.

De neven waren dus ondernemers met het lef om risico's te nemen. Ze waren zo

een belangrijke stip op de horizon voor dit type geneesmiddelen. Onderzoek als dit is belangrijk om nieuwe aanknopingspunten te vinden.”

Schizofrenie is een psychiatrisch ziektebeeld dat zich vaak voor het eerst uit in de adolescentie, omdat er iets mis is in de prefrontale cortex, het gedeelte van het brein dat ons helpt te plannen, te leren en ons te concentreren. Om meer inzicht te krijgen in dit ziektebeeld en te zoeken naar een effectieve behandeling, wordt er ook onderzoek gedaan bij ratten.

VERVROEGDE VEROUDERING

De onderzoeksgroep in Nijmegen waar Maas afstudeerde, onderzoekt al langer ratten die gedragsmatig en neurobiologisch sterke overeenkomsten vertonen met met schizofreniepatiënten. Maas ontdekte samen met collega's dat hoge cellulaire stress sporen nalaat in de hersenen bij ratten en nam in hun hersenen een patroon waar dat lijkt op vervroegde veroudering. Dit inzicht is van belang voor het ontwikkelen van nieuwe medicijnen en gedragstherapie voor schizofrenie.

Maas publiceerde twee artikelen over haar bevindingen en schreef met haar begeleiders een onderzoeksvoorstel waarmee ze een vierjarige beurs heeft verworven voor nader onderzoek naar haar hypothese. In januari 2016 is ze daarmee gestart bij het Donders Instituut aan de Radboud Universiteit. Tussendoor deed

ze onderzoek naar depressie aan de Università degli Studi in Milaan.

STERK BEWIJS

Maas kreeg de prijs uitgereikt door Hanneke Kerkhof, waarnemend medisch directeur/medical manager Rare Diseases & Other Specialty Products bij Pfizer Nederland. “De Life Sciences Prijs is bedoeld voor uitzonderlijke onderzoekstalenten als Dorien. Zoals in het juryrapport is te lezen, heeft haar onderzoek sterk bewijs opgeleverd dat veranderingen in de witte stof van het centrale zenuwstelsel de basis vormen voor schizofrenie. Dit is een belangrijk resultaat voor patiënten die nog niet effectief kunnen worden geholpen met de behandelingen en geneesmiddelen die al bestaan”, aldus Kerkhof.

In 2015 waren vijftien kandidaten voorgedragen voor de Pfizer Prijs voor Life Sciences. In het juryrapport van de KHMW is onder meer te lezen dat “Dorien een exceptionele en zeer breed ontwikkelde student is, die in veel projecten betrokken is geweest, en nog steeds is”. Communicatiemanager De Heer sluit zich daarbij aan. “De prijswinnaars zijn de crème de la crème van de Nederlandse studenten. Dat geldt zeker ook voor Dorien. Deze studenten hebben het in zich om de innovatiemotor in de wetenschap te zijn.”

de grondleggers van een nieuwe industrie in een nieuw land. Industrialisatie, logistieke systemen, technologie en medische vooruitgang openden een wereld vol mogelijkheden. En Pfizer en Erhart maakten daar volop gebruik van.

Daarin zit voor Pfizer ook de link naar het stimuleren van wetenschappelijk talent. Studenten die risico's durven te nemen, voor wie de wereld hun leertuin is en die kansen

met beide handen aangrijpen om zich te blijven ontwikkelen. Voor die serieuze talenten is de Life Sciences Prijs bedoeld die Pfizer sinds vijf jaar sponsort. Want net als de studenten die in aanmerking komen voor deze prijs, werkt Pfizer nog steeds dagelijks aan medische vooruitgang.

Het oude ‘Charles Pfizer & Company’ is na ruim 160 jaar uitgegroeid tot het wereldwijd opererende Pfizer met een

jaarlijks onderzoek- en ontwikkelingsbudget van 8 miljard dollar. Jan Willem de Heer: “Dat bedrag wordt aangewend voor de zoektocht naar innovatieve geneesmiddelen op het gebied van onder meer hart- en vaatziekten, stofwisselingsziekten, chronische ontstekings- en auto-immuunziekten, neurowetenschappelijke aandoeningen, pijn en kanker, maar ook voor de ontwikkeling van vaccins en voor zeldzame ziekten.”

HET JURLID *Piet de Rooij**Trouw jurylid*

Piet de Rooij is een trouw jurylid bij de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen. Hij beoordeelde meerdere jaren dissertaties die waren ingezonden voor de Dirk Jacob Veegens Prijs en de Keetje Hodshon Prijs, maar zag sinds 1998 ook de nodige profielwerkstukken van middelbare scholieren en buigt zich in 2016 over de Jan Brouwer Scriptieprijs. “Zolang het een geschiedenis-onderwerp is, doe ik graag mee, want dat daar weet ik tenminste wat van. Een van mijn zonen is bijvoorbeeld gepromoveerd in de informatietechnologie. Bij het lezen van zijn proefschrift haakte ik aan het einde van de eerste alinea al af. Daar snap ik echt niets van, al doet hij nog zo zijn best het goed uit te leggen aan een leek.”

PIET DE ROOIJ boog zich in 2015 als jurylid over promotie-onderzoeken die in aanmerking zouden komen voor de Keetje Hodshon Prijs. De KHMW heeft hem sinds 1998 heel regelmatig gevraagd zijn kennis en kunde in te zetten om een oordeel te vellen over scripties en proefschriften. Jaarlijks looft de Maatschappij vele prijzen uit aan getalenteerde wetenschappers en aanstormend talent.

Historica Claire Weeda won de prijs afgelopen jaar. De Rooij: “Zij schreef een interessant boek over de vooroordelen die bevolkingsgroepen in de middeleeuwen al over elkaar hadden. Uit haar onderzoek blijkt dat er in kloosters lijstjes werden aangelegd met de zondes van naties, bijvoorbeeld dat Engelsen drankzuchtig en onderkoeld zijn, Fransen echte snoeshanen en Duitsers te vet en humorloos. Dergelijke lijstjes konden de betrokken etnische groepen ter harte nemen om hun leven te beteren en daarmee de kans vergroten uiteindelijk in de hemel te worden opgenomen.”

JURYBERAAD

Jurylid De Rooij geniet van de discussie met vakgenoten bij het uitkiezen van een winnaar. “Het zijn allemaal iets oudere wetenschappers die overzicht hebben en een zekere eigenwijsheid.” Hij heeft liefst geen contact met de andere beoordelaars voor het juryberaad, maar duikt alleen in de omvangrijke doos met boeken die de KHMW bij hem aflevert. “Het is mooi, maar veel werk. Ik geniet van het moment dat ieder zijn opinie presenteert tijdens het jurydebat. Dan heb je echt een diepgaand inhoudelijk debat over het belang van de promotieonderzoeken en wat die betekenen voor de ontwikkeling van de wetenschap. Dat gesprek zou doodslaan bij overleg vooraf.”

De oud-hoogleraar is elke keer weer onder de indruk van de inzendingen van de promovendi. “De bekroonde boeken zijn allemaal geschreven door mensen die hoogleraarwaardig zijn of het korte tijd later ook zijn geworden. Het sterkt mij in de gedachte dat het niveau aan onze universiteiten de laatste decennia hoog is en dat wat daar gebeurt intellectueel bevredigend en stimulerend is. De onderzoeken die ik voorbij zie komen, zijn waanzinnig origineel en eigenzinnig. De promovendi hebben zelf

een stempel op hun onderzoek gezet in plaats van dat ze zich lieten sturen door hun bronnen. Dat kenmerkt in mijn ogen de kwaliteit van iemand die de wetenschap in wil.”

Een keer is een promovendus van De Rooij zelf bekroond: Dennis Bos kreeg in 2002 de Veegens Prijs voor zijn onderzoek naar de arbeidersbeweging in Amsterdam. “Aanvankelijk dacht iedereen dat dat onderwerp wel uitgekauwd was, maar Dennis wist met fantastisch bronnenmateriaal aan te tonen dat er nog heel veel te zeggen was. Hij bracht de infrastructuur van de beweging in kaart door uit te spitten wie bij wie om de hoek woonde, wat de onderlinge relaties en ruzies waren.” Dat jaar zat De Rooij niet in de jury.

NEDERLANDSE GESCHIEDENIS

De Rooij zelf studeerde geschiedenis in Utrecht, maar voltooide zijn studie in Amsterdam. “Ik vond het in de hoofdstad veel spannender, maar verkocht het aan mijn ouders door te zeggen dat ik graag lessen wilde volgen bij professor Jacques Presser (hoogleraar in de algemene en nederlandse geschiedenis vanaf de middeleeuwen aan de letterenfakulteit, red.) aan de Universiteit van Amsterdam.”

Na zijn studie ging hij zelf ook aan de UvA lesgeven aan verschillende faculteiten. Vanaf 1995 was hij hoogleraar Nederlandse Geschiedenis vanaf de Middeleeuwen bij de faculteit der Geesteswetenschappen en voorzitter van de leerstoelgroep Nederlandse Geschiedenis waar hij ook een instituut voor Geschiedenisdidactiek oprichtte. Op 1 september 2009 ging hij met emeritaat.

DIEPSTE WORTELS

Als 71-jarige is hij nog steeds actief op zijn vakgebied en werkt momenteel aan een boek over de geschiedenis van opvoeding en onderwijs. Met een lach: “Dat is het voordeel van geschiedenis. Zo lang je hoofd goed is, kun je doorgaan. In een vlaag van verstandsverbijstering heb ik bedacht dat ik mijn boek wil beginnen bij de overgang

van de orale naar de schriftelijke cultuur, ruim voor onze jaartelling begon. Daarmee dwing ik mezelf na te denken over de diepste wortels van opvoeding en onderwijs en me niet te laten meeveren door al het getheoretiseer van latere tijden, als de bronnen rijker vloeien.”

Daarmee is hij weer actief op zijn eerste terrein: de historische pedagogiek waarover hij aanvankelijk doceerde aan de UvA. “Ik heb altijd de literatuur over dit onderwerp bijgehouden en er een aparte kast voor ingericht. Inmiddels ben ik omringd door stapels per periode. Maar ik lees bijvoorbeeld ook antropologische en neuropsychologische literatuur. Omdat ik volkomen vrij ben het op mijn manier te doen, volg ik mijn eigen associaties en interesses.”

“Zo heb ik achterhaald wat de meest waarschijnlijke oorzaak is dat de teksten van Homerus zijn opgeschreven. Die werden al eeuwenlang alleen oraal doorverteld. Waarschijnlijk komt dat doordat een kleine groep mensen die moest leren schrijven, de behoefte had iets op te schrijven dat daadwerkelijk inhoud had. Het is zeer aannemelijk dat de bijbelverhalen om dezelfde reden op schrift zijn gesteld. En weet je bijvoorbeeld dat het praten waarschijnlijk al begonnen is bij de Neanderthalers? Die hadden namelijk het benodigde tongbotje en ook het ‘taalgen’ FoxP2.”

Eén conclusie durft hij al te trekken. “Het formele onderwijs en opvoeding wordt al eeuwenlang overschat. We worden niet geboren als een onbeschreven blad. Erfelijk is er al heel veel bepaald en de mogelijkheden van kinderen zijn voor het grootste deel vastgelegd bij de geboorte. Door te leren veranderen je hersenen wel. Die bevinding maakt ook dat je niet zo negatief hoeft te denken over het onderwijs, omdat mensen daar ten onrechte te hoge verwachtingen van hebben. Je hoeft minder pessimistisch te zijn over het vermeende verval.”

INTERVIEW

DE PRIJSWINNAAR *Luuk van Middelaar*



POLITIEK FILOSOOF Luuk van Middelaar schrijft momenteel een boek waarin hij zijn ervaringen in Brussel wil verwerken. Van Middelaar was tot eind november 2014 lid van het kabinet van Herman Van Rompuy.

Momenteel is de filosoof een dag in de week hoogleraar Grondslagen en praktijk van de Europese Unie en haar instellingen aan de rechtenfaculteit van de Universiteit van Leiden, columnist voor NRC Handelsblad en sinds kort hoogleraar Europese Studies in het Belgische Louvain-la-Neuve. Hij heeft zichzelf twee maanden - zo veel mogelijk - vrijaf gegeven om "het vervolg op mijn proefschrift te schrijven".

"Er gebeurt momenteel vreselijk veel in Europa dat stof geeft voor columns. Sinds maart 2015 becommentarieer ik de Europese politiek aan de hand van de actualiteit en probeer ik net een andere invalshoek te kiezen, bijvoorbeeld met een historische link. Zo hoop ik een ander perspectief op te werpen." Van Middelaar is geboeid door politiek-filosofische vragen en heeft meer dan genoeg ideeën om naast zijn columns ook een boek te schrijven.

Daarin wil hij onder meer nagaan hoe oude denkers als Machiavelli en Montesquieu op dit moment naar Europa zouden kijken en wil hij terugkeren naar hoe Thomas Hobbes het idee soevereiniteit omschreef. "Bij hem was dat begrip nog fris en krachtig. Daarna zijn er vele lemlagen overheen gelegd door verschillende filosofische leerscholen. Wat kunnen wij van zijn definitie leren? Uitzoomen uit je eigen tijd, kan je echt iets opleveren. De energie die in de oude denkbeelden zit, kan vaak ook helderheid over hedendaagse zaken opleveren. Die vertaalslag wil ik maken, omdat ik het idee heb dat de lezers daar iets aan hebben."

Het zoeken naar grote historische lijnen is de rode draad in het werk van Van Middelaar. Zo ook in zijn promotieonderzoek *De passage naar Europa: geschiedenis van een begin* waarvoor hij

Parijse E.H.E.S.S. (1999-2000). In 1999 publiceerde hij *Politicide: de moord op de politiek in de Franse filosofie*, dat werd bekroond met de Prix de Paris. In 2009 promoveerde Van Middelaar cum laude aan de

Universiteit van Amsterdam op *De passage naar Europa: geschiedenis van een begin*. Handelseditie verschenen in zeven talen, naast Nederlands, onder meer in het Engels en het Frans. Het boek

de Veegens Prijs in 2010 won. De dissertatie werd onderscheiden, omdat Van Middelaar goed in staat was gebleken de wisselwerking tussen kleine gebeurtenissen en anekdotes te plaatsen in de grote krachten die erachter schuil gaan.

"Ik was er destijds heel verguld mee. Het was de eerste wetenschappelijke prijs die ik won", vertelt Van Middelaar vanuit Brussel, de plek waar hij is blijven wonen na zijn vertrek als speechschrijver en adviseur van Van Rompuy. "Ik heb in de functie geprobeerd een intellectuele bodem te leggen onder de manier van kijken naar de verbinding tussen Brussel en de nationale politiek van de EU-landen. Ik wilde een ander geluid laten horen dan dat van historici en juristen die vaak een tegenstelling zien tussen die twee entiteiten."

Van Middelaar wisselt zijn wetenschappelijke carrière steeds af met een functie in de staf van verschillende politici. In 2002 wordt hij toegevoegd aan de het kabinet van Frits Bolkestein, die dan EU-commissaris voor de Interne Markt is. Na twee jaar verruult hij Brussel voor Den Haag waar hij twee jaar politiek secretaris is van VVD-fractievoorzitter Jozias van Aartsen en daarna nog van dichtbij meemaakt hoe Mark Rutte en Rita Verdonk met elkaar strijden om het lijsttrekkerschap van de VVD.

Hij heeft dan al een aanvang gemaakt met zijn proefschrift, maar besluit zich daar in 2006 weer fulltime aan te wagen. "Het was net na de hoogmis van de democratie: de landelijke verkiezingen waren net achter de rug." In mei 2009 wordt hij benaderd voor het kabinet van Herman van Rompuy, die aantreedt als eerste vaste voorzitter van de Europese Raad.

"Een geweldige uitdaging om voor hem te mogen schrijven over Europese politiek. Ik ver-

zorgde de input voor zijn toespraken en zorgde voor zijn intellectuele voeding om Europa in wijder perspectief te plaatsen. Daarbij kwam mij heel goed van pas dat ik uit de praktijk wist hoe het politieke bedrijf werkt. Maar ook hielp ik Van Rompuy onder meer filosofische begrippen inzichtelijk te maken. Mijn inbreng was bijvoorbeeld: is Europa een ruimte waarin je je vrij kunt bewegen of is het een plek waar je je thuis kunt voelen? Aanvankelijk werd Europa nooit als een plek gezien, maar nu voel je steeds meer dat daar wel behoefte aan is. Op die manier probeer ik mensen anders naar dingen te laten kijken."

"Europese politiek en nationale politiek zijn steeds meer met elkaar vervlochten geraakt. Daarom hebben regeringsleiders een steeds grotere betrokkenheid gekregen bij Europa. Dat is iets dat ik in mijn dissertatie al voorspelde, maar is vandaag de dag ook voor sceptici haast onmogelijk om te ontkennen. Na 2009 is nog zo ontzettend veel gebeurd. Denk aan de eurocrisis, de vluchtelingencrisis en de discussie over Schengen. Ik heb het geluk gehad veel daarvan van dichtbij mee te mogen maken."

Na vijf intensieve jaren in de Brusselse politiek besluit Van Middelaar bewust weer uit deze wereld te stappen als Van Rompuy het stokje overdraagt aan zijn opvolger Donald Tusk. Hij heeft gespaard - hij zette onder meer de beloning die hoort bij de Veegens Prijs opzij - om nu weer tijd aan het schrijven te besteden en niet voltijs aan de slag te zijn. Daarnaast houdt hij zijn leerstoel in Leiden één dag in de week aan. "Dat ik vanaf begin 2016 ook zou lesgeven bij de Universiteit van Louvain-la-Neuve lag niet helemaal in de planning, maar het was een kans die ik niet wilde laten lopen."

Over Luuk van Middelaar

Luuk van Middelaar (1973) studeerde Geschiedenis en Filosofie aan de Rijksuniversiteit Groningen en Paris-IV Sorbonne (1991-1999) en tevens Politieke theorie aan de

werd bekroond met de Dirk Jacob Veegens Prijs van de Koninklijke Hollandse Maatschappij der Wetenschappen, maar ook met de Socratesprijs, de Prix du Livre Européen en de Prix Louis Marin

van de Académie des Sciences Morales et Politiques. Van Middelaar was de speechschrijver en een adviseur van de eerste vaste voorzitter van de Europese Raad, H.A. Van Rompuy (2010-2014);

hij was politiek secretaris van de VVD-Tweede-Kamerfractie onder J.J. van Aartsen (2004-2006) en werkte voor het kabinet van Commissaris voor de Interne Markt F. Bolkestein (2002-2004).

STIPENDIA

BATE UIT HET PIETER LANGERHUIZEN LAMBERTUSZOOM FONDS

De jaarlijkse bate uit het sinds 1919 door Pieter Langerhuizen Lambertuszoom nagelaten legaat is bestemd voor de bevordering van de natuurwetenschappen. Uitkering hiervan geschiedt in een zevenjarige cyclus van vakgebieden:

- 2015 Astronomie, incl. Meteorologie en Geodesie
- 2016 Fysica
- 2017 Geschiedenis van de Natuurwetenschappen, incl. die van de Wiskunde, Geneeskunde en Techniek
- 2018 Botanie incl. Fytopathologie en Landbouwwetenschappen
- 2019 Chemie
- 2020 Geologie incl. Geofysica en Mineralogie
- 2021 Zoölogie, incl. Veterinaire Wetenschappen

Wie Pieter Langerhuizen Lambertuszoom was, leest u in de biografische schets die hierna volgt.

Het onderzoeksvoorstel van **Karolina Sarna** beoogt de inzet van een UV-lidar apparaat om op het eiland Ascension de ontwikkeling te meten van wolken onder invloed van rookdeeltjes afkomstig van de verbranding van biomassa in Afrika. De jury beoordeelde het onderzoek als wetenschappelijk interessant, en tevens actueel en urgent omdat het gericht is op vermeerdering van kennis op het gebied van de aerosol-wolkeninteractie en de invloed daarvan op de stralingshuishouding. In het recente IPCC-rapport (2013) is dit gebied aangeduid als een *key climate uncertainty*! Het onderzoek maakt deel uit van een internationale meetcampagne, CLARIFY-2016, waaraan de wolkengroep aam de TU Delft, waarvan de promovenda deel uitmaakt, mede sturing geeft. De resultaten van de internationale meetcampagne zijn van



Het eiland Ascension

onmiddellijk belang bij de toetsing van de desbetreffende theoretische beschrijvingen in computermodellen van het mondiale klimaat.

VAKGEBIED 2015

Astronomie, incl. Meteorologie en Geodesie
€ 15.000. Jaarlijks.

JURY

Prof. dr. H.J. Habing
Prof. dr. C.J.E. Schuurmans

PRIJSWINNAAR

Mevr. K. Sarna MSc (TU Delft Climate Institute)

BATE BESTEMD VOOR

Tropical cloud and smoke properties measured by a UV-lidar on Ascension Island.

STIPENDIA UIT HET DR. W.J.E. VOET FONDS

De op 2 maart 2009 overleden Dr. Willem Joseph Elias Voet heeft de KHMW, wier activiteiten hij een warm hart toedroeg, bedacht met een aanzienlijk legaat. Deze gelden zijn ondergebracht in het Dr. W.J.E. Voet Fonds, waaruit conform de wens van de erflater financiële bijdragen kunnen worden verstrekt

aan studenten die niet in staat zijn de kosten van hun universitaire studie zelf volledig te dragen.

Teneinde de selectie van studenten die in aanmerking komen voor een bijdrage uit het Voet Fonds te faciliteren is de KHMW een samenwerking aan gegaan met de Schuurman Schimmel-van Outeren Stichting te Haarlem. Uit het Voet Fonds worden bijdragen verstrekt voor universitaire stages of studie in het buitenland.

IN 2015 ZIJN ONDERSTAANDE BEDRAGEN TOEGEKEND

Björn Strijdhartig (privaatrecht, strafrecht en ondernemingsrecht Tilburg University) € 2.500,- voor een masterstudie LLM aan de University of Minnesota Law School.

Talitha Meijer (geneeskunde en biomedische wetenschappen Universiteit Leiden) € 550,- voor een masterstudie Medical Microbiology aan de London School of Hygiene and Tropical Medicine.

Swip Draijer (biomedische wetenschappen & moleculaire neurowetenschappen Universiteit van Amsterdam) € 1.500,- voor een onderzoeksstage naar hersentumoren aan de Universiteit van Oxford.

Erwin Lanslots (biomedische wetenschappen Universiteit van Amsterdam) € 750,- voor een onderzoeksstage naar de signaleringsroute in de uitzaaiing van kanker aan het Massachusetts Institute of Technology in Boston.

Thijmen Jessen (Physics of Life and Health Universiteit van Amsterdam) € 2.000,- voor een onderzoeksstage naar de afvoer van eiwitten vanuit de hersenen in het kader van de ziekte van Alzheimer aan het Massachusetts Institute of Technology in Boston.

Borstbeeld van oud-secretaris Bosscha in het Hodshon Huis



Pieter Langerhuizen Lambertuszoon, bevorderaar van de wetenschap

GERRIT VAN DIJK

BEVORDERAAR VAN DE WETENSCHAP, ZO noemt onze ex-voorzitter Valkenburg hem in een van zijn jaarredes. Daarbij doelt hij met name op het door de Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen beheerde Pieter Langerhuizen Lambertuszoon Fonds. Wie was Pieter Langerhuizen? Wat weten we van hem? Klaarblijkelijk was hij een liefhebber van wetenschap, en een gefortuneerd man. Er is helaas niet zoveel bekend van hem. Een portret of een foto van hem dan misschien? Ook dat wordt moeilijk. Jarenlang heeft de Hollandsche Maatschappij het zonder moeten doen. Bekend is dat Langerhuizen van 1874 tot zijn dood in 1918 directeur was van de Hollandsche Maatschappij, dat hij burgemeester was van Huizen, en later ook van Bussum, en dat hij lid was van de Provinciale Staten van Noord-Holland. Minder bekend is dat hij jarenlang woonde op de buitenplaats Crailoo bij Huizen, en dat hij daar een museum had met moderne kunst. Zou dat aanknopingspunten geven? Navraag bij de gemeente Huizen of daar wellicht een portret aanwezig was van Langerhuizen leverde niet veel meer dan schaamte en verbazing. Gelukkig leidde een tip naar een andere bron, namelijk het Stadsarchief van de gemeente Naarden. Langerhuizen bleek bestuurslid te zijn geweest van de Vereniging Stad en Lande van Gooiland, die opkwam voor de rechten van de Erfgooiers. Fel gekant was men tegen de totstandkoming van de Erfgooierswet van 1912, die hen veel privileges ontnam. Als gevolg van deze wet werd de Vereniging ontbonden en een nieuwe vereniging, onder dezelfde naam, opgericht, die

bestaan heeft tot 1975. Langerhuizen keerde niet terug in het bestuur van de nieuwe vereniging. Bij het afscheid van het 'oude' bestuur werd er in de raadzaal van het stadhuis van Naarden een groepsfoto gemaakt van dat bestuur. Op de bijgaande deelfoto zit Langerhuizen op de eerste rij in het midden met zijn stok. Het archief van de beide verenigingen bevindt zich in het Stadsarchief van de gemeente Naarden. In dat archief is de groepsfoto uit 1913 aanwezig.

Op 11 april 1918 overleed Langerhuizen op Crailoo. Zoals reeds gezegd was hij een gefortuneerd man en bezat hij veel kunstvoorwerpen. Het meeste was afkomstig uit de erfenis van zijn ouders. Met name van zijn moeder van goede komaf. Bij geheim testament, zoals in de stukken van de notaris staat, vermaakte Langerhuizen 125.000 gulden aan de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, ten einde haar in staat te stellen de studie der natuurwetenschappen te bevorderen. Het was niet het enige legaat dat hij toekende, ook andere instanties werden bedacht. De Maatschappij tot Nut van het Algemeen kreeg zelf twee ton en de vereniging "Hedendaagse Kunst" kreeg 50.000 gulden, met de merkwaardige opdracht daarmee uit de veiling van Langerhuizens collecties werken voor het Stedelijk Museum te Amsterdam aan te kopen. Waarom bedacht Langerhuizen van de wetenschappen alleen de natuurwetenschappen? Weliswaar had hij in Delft gestudeerd, maar dat was niet zo succesvol geweest en kan dus niet de reden zijn geweest. Nee, het paste in die tijd waarin veel van de natuurwetenschappen



Uitsnede van een bestuursfoto van de Vereniging Stad en Lande van Gooiland, in de raadzaal van het stadhuis te Naarden. In het midden met stok: Pieter Langerhuizen.

werd verwacht. En verder was de Hollandsche Maatschappij toen bijna geheel gericht op de natuurwetenschappen, zoals terecht in het reglement van het Langerhuizen Fonds staat. De Hollandsche Maatschappij heeft het legaat, naar Langerhuizens wens, gebruikt voor de instelling van het Pieter Langerhuizen Lambertuszoon Fonds. Langerhuizen bepaalde dat de Maatschappij gehouden was het kapitaal in stand te houden of te vermeerderen, en alleen de rente te gebruiken voor subsidies. Intussen is het kapitaal gegroeid tot ongeveer twee en een half miljoen euro. Jaarlijks wordt hieruit nu een bate van 15.000 euro toegekend voor natuurwetenschappelijk onderzoek.

Over het persoonlijk leven van Langerhuizen weten we slechts dat hij een vrij eenzaam, teruggetrokken persoon was. Daarbij kwam dat hij homofiel was in een tijd waarin dit nog niet zo geaccepteerd was. Hij is 79 jaar geworden en gecremeerd in Driehuis-Westerveld. Hij was doopsgezind. De Hollandsche Maatschappij betekende veel voor hem.

Prof. dr. G. van Dijk is oud-secretaris natuurwetenschappen van de KHMW en oud-hoogleraar wiskunde aan de Universiteit Leiden.

FINANCIEEL OVERZICHT

SAMENGESTELDE BALANS PER 31 DECEMBER 2015

(na resultaatbestemming)

	31-12-2015		31-12-2014		
	(alle bedragen in €)				
ACTIVA					
Vaste activa					
Vaste activa en overige duurzame activa		I		I	
Vlottende activa					
Lopende rente en dividendbelasting	90.979		III.161	*)	
Overige vorderingen	95.470		10.400		
		186.449		121.561	
Beleggingen		II.154.684		10.905.198	*)
Liquide middelen		1.839.668		1.921.167	
Totaal activazijde		13.180.802		12.947.927	
PASSIVA					
Eigen vermogen KHMW	4.810.367		4.652.427		
Fondsen op naam					
Pieter Langerhuizen Lambertusz. Fonds	2.487.482		2.472.646		
Dr. W.J.E. Voet Fonds	514.439		514.439		
Prof. dr. G.A. van der Knaap Fonds	120.000		120.000		
Mr. J.C. Baak Fonds	30.007		30.007		
De Zeeuw-Van Dishoeck Fonds	60.000		30.000		
		8.022.295		7.819.519	
Eigen vermogen St. Jan Brouwer Fonds		4.196.816		4.137.417	
Eigen vermogen Dr. Saal van Zwanenberg St.		915.134		919.812	
		13.134.245		12.876.757	
Kortlopende schulden					
Belastingen, premies soc. verzekeringen	5.119		4.486		
Vooruitontvangen en nog te betalen	41.438		66.684		
		46.557		71.170	*)
Totaal passiva		13.180.802		12.947.927	

*) Inclusief gegevens van jaarrekening Jan Brouwer Fonds, waarvan de bezittingen en verplichtingen op 1-1-2015 voor het eerst zijn opgenomen in de samengestelde balans.

SAMENGESTELDE REKENING VAN BATEN EN LASTEN OVER 2015

	31-12-2015	31-12-2014
	(alle bedragen in €)	
BATEN		
Contributies / entreegelden directeuren	38.380	38.180
Directe inkomsten uit beleggingen	475.596	439.706
Overige ontvangsten	5.245	5.430
Ontvangen schenkingen	38.571	38.003
<i>Som der baten</i>	557.792	521.319
LASTEN		
Loonkosten	178.487	117.884
Exploitatiekosten	109.612	87.564
Prijzen en activiteiten	141.966	72.398
Algemene kosten	88.603	86.433
<i>Som der lasten</i>	518.668	364.279
Exploitatieresultaat	39.124	157.040
Resultaat toegerekend aan:		
– KHMW	(15.588)	
– Stichting Jan Brouwer Fonds	59.399	
– Dr. Saal van Zwanenberg Stichting	(4.687)	
Exploitatieresultaat	39.124	

TOELICHTING OP DE JAARCIJFERS 2015

RUTGER SCHIMMELPENNINCK

INLEIDING

Het vermogensbeheer van het Jan Brouwer Fonds is in 2015 door de KHMW overgenomen en de portefeuilles zijn samengevoegd. Het Jan Brouwer Fonds heeft daarbij activa met een boekwaarde van € 4.137.417 overgedragen aan de KHMW.

Het vermogen van de stichting Jan Brouwer Fonds en de Dr. Saal van Zwanenberg Stichting zijn op de balans opgenomen als langlopende schuld. Het jaar 2015 is afgesloten met een positief exploitatieresultaat van € 39.124. De ongereali-seerde beleggingsresultaten van € 218.364 zijn hier niet bij inbegrepen. In de jaarrekening zijn deze resultaten, zoals voorheen, rechtstreeks aan de exploitatiereserve op de balans toegevoegd. Het vermogen (eigen vermogen en langlopende schulden) nam in 2015 toe tot € 13.134.245. Het totaal van de inkomsten bedroeg in 2015 € 57.792. Het totaal van de uitgaven was € 518.668.

INKOMSTEN

De inkomsten uit contributies en entree-gelden bleven ongeveer gelijk. De vrijwillige bijdragen van de leden zijn verantwoord onder schenkin-gen. Het belegd vermogen blijft de voornaamste inkomstenbron voor de Maatschappij en de directe inkomsten daaruit (rente, dividend en gerealiseerde koersresultaten) bedroegen € 475.596 tegen € 439.706 in 2014. Het totale beleggingsr esultaat bedroeg 5,5% over 2015, tegen 8,7% over 2014. Het bestuur is de beleggingscommissie erkentelijk voor haar inspanningen in deze financieel roerige tijd het vermogen van de Maatschappij met zorg te beheren.

UITGAVEN

De totale kosten zijn in het verslagjaar weder-om goed beheerst. De stijging in de loonkosten wordt voornamelijk veroorzaakt door een e

enmalige aanpassing van pensioenkosten ten gevolge van een wetswijziging. De stijging van de exploitatiekosten is veroorzaakt door de hogere publicatie- en portokosten, ruim € 16.000. In 2015 zijn er extra publicaties gerealiseerd. De netto uitgaven voor het prijzen-programma verschillen van jaar tot jaar omdat er in meerdere gevallen sprake is van meerjarige prijzen. Deze kosten bedroegen dit jaar € 141.966 ten opzichte van € 72.398 in 2014. Dankbaar zijn we weer voor de vele donaties die de Maatschappij mocht ontvangen van ondernemingen die ons prijzenprogramma hebben willen ondersteunen. Een overzicht van de prijzen is in een aparte toelichting opgenomen. De algemene kosten, waaronder de beheerkosten van de beleggingen zijn opgenomen, zijn licht gestegen naar € 88.603. In het derde kwartaal van 2015 zijn we overgestapt van “zelf beleggen plus” naar “comfort advies”. Hier staat een hogere beheervergoeding tegenover, namelijk van 0,4% over het belegd vermogen.

BALANS

Het vermogen van de Maatschappij is in 2015 met 2% gegroeid tot € 13.134.245. De ongereali-seerde koersresultaten ad € 218.364 en het exploitatie-overschot van € 39.124 zijn toegevoegd aan de exploitatiereserve. Onttrokken aan deze reserve zijn dotaties voor inflatievergoeding ad 0,6% aan het Langerhuizenfonds en de algemene reserve, teneinde de koopkracht van deze fondsen op peil te houden, en tevens de exploitatieresul-taten van het Jan Brouwer Fonds en de Dr. Saal van Zwanenberg Stichting. De exploitatiereserve is dientengevolge toegenomen van € 877.540 tot € 1.012.831. Bij de overige fondsen op naam is het doel deze nominaal in stand te houden. De ontvangen fondsen en liquiditeiten zijn geconsolideerd met de beleggingen en liquiditeiten van de Maatschappij en worden geïntegreerd beheerd.

De effectenportefeuille en de liquiditeiten zijn ook hierdoor fors toegenomen. Door koersstijgingen is de allocatie aandelen in de effectenportefeuille toegenomen tot 53%. Daartegenover stond ook een hoger bedrag aan liquiditeiten.

VOORUITZICHTEN

De omvang van het eigen vermogen, het rendement samen met de donaties stellen de Maatschappij in staat de komende jaren de beoogde uitgaven te bekostigen.

PRIJZENGELD TOEGEKEND IN 2015

Nederlandse Prijs voor ICT-onderzoek	50.000
Dr. Saal van Zwanenberg Prijs (2-jaarlijks)	25.000
Boerhaave Biografie Prijs (3-jaarlijks), een medaille	2.500
Johannes Cornelis Ruigrok Prijs	12.500
Keetje Hodshon Prijs	12.500
Martinus van Marum Prijs	12.500
Van der Knaap Prijs (3-jaarlijks)	10.000
Prijsvraag in samenwerking met NRC, een medaille	pm
Ngi-NGN Informatie Scriptieprijs voor Informatica en Informatiekunde	7.000
Tata Steel Afstudeerprijs voor Werktuigbouw en Materiaalkunde	5.000
Pfizer Prijs voor Life Sciences	5.000
AkzoNobel Afstudeerprijs voor Chemie en Procestechnologie	5.000
Shell Afstudeerprijzen voor Natuurkunde	15.000
Lorentz Afstudeerprijs voor Theoretische Natuurkunde	3.000
De Zeeuw-Van Dishoeck Afstudeerprijs voor Sterrenkunde	3.000
ASML Afstudeerprijs voor Wiskunde	2.000
East-West Seed Afstudeerprijs voor Plantenwetenschappen	5.000
Enza Zaden Award, studiereis	pm
ORTEC Aanmoedigingsprijzen Wiskunde en Technische Wiskunde	5.000
St. Physica Aanmoedigingsprijzen Natuurkunde en Technische Natuurkunde	4.000
Shell Aanmoedigingsprijzen Scheikunde	3.500
Ngi-NGN Aanmoedigingsprijzen Informatica en Technische Informatica	4.500
NWO-CW Aanmoedigingsprijzen Life Science & Technology	1.500
Philips Aanmoedigingsprijzen Biomedische Technologie	1.000
Kennispark Twente Aanmoedigingsprijs Advanced Technology	500
Van Wijhe Verf Aanmoedigingsprijzen Chemische Technologie	1.500
Océ Aanmoedigingsprijzen Werktuigbouwkunde en Materiaalkunde	1.500
Havenbedrijf Amsterdam Aanmoedigingsprijzen Civiele & Maritieme Techniek	1.500
Fokker Technologies Aanmoedigingsprijzen Lucht- & Ruimtevaarttechniek	1.000
Jan Brouwer Scriptieprijs	10.000
Profielwerkstukprijzen	1.100
Bate uit het Pieter Langerhuizen Lambertuszoon Fonds	15.000
Voet Stipendia	7.300
	233.900

KONINKLIJKE HOLLANDSCHE MAATSCHAPPIJ DER WETENSCHAPPEN

PROTECTOR

Z.M. Koning Willem-Alexander



ERELEDEN

Mr. M. Enschedé
Mr. G.W. baron van der Feltz
Ir. M.C. van Veen

BESTUUR

Dr. A.H.G. Rinnooy Kan, *voorzitter*
Mevr. Drs. M.L.L.E. Veldhuijzen
van Zanten-Hyllner, *ondervoorzitter*
Jhr. mr. A.A. Röell, *penningmeester*
(tot 1 okt. 2015)
Mevr. Jkvr. mr. P. van Lennep
Jhr. drs. R.M.M. van Rijckevorsel
Dr. ir. H.L. Tepper



SECRETARIAAT

Mr. A. Soeteman, *secretaris geestes-
en maatschappijwetenschappen*
Prof. dr. A.P. IJzerman, *secretaris
natuurwetenschappen*
Mevr. Drs. S. van Manen, *secretaris*
Ing. H.L. Groffen, *financiële administratie*

BESTUUR JAN BROUWER FONDS

Mevr. Drs. M.L.L.E. Veldhuijzen
van Zanten-Hyllner, *voorzitter*
Mr. A. Soeteman, *secretaris*
Jhr. mr. A.A. Röell, *penningmeester* (tot 1 okt. 2015)

BESTUUR SAAL VAN ZWANENBERG STICHTING

Mevr. Drs. M.L.L.E. Veldhuijzen
van Zanten-Hyllner, *voorzitter*
Mr. A. Soeteman, *secretaris*
Jhr. mr. A.A. Röell, *penningmeester* (tot 1 okt. 2015)
Dr. W. de Laat
Prof. dr. W.J. Schudel

HUISMEESTER

De heer R. Pol

VRIJWILLIGERS

Mevr. C.M.M. Theel-Handgraaf,
organisatie en administratieve begeleiding
Profielwerkstukprijzen
Mevr. M.E. Bierman-Beukema toe Water,
Mevr. Ir. B.M.Th. Dortland-Bier,
Mevr. J.V.E.M. Schölvinc-Swane,
Mevr. R.M. Offenberg-Wiersema,
rondleidingen in het gebouw
De heer H.J. Pol, Mevr. R.M. Offenberg-
Wiersema, Mevr. H.J.M. van der Eijkhoff-
van der Veldt, Mevr. C.E. Porck-Stoute,
Mevr. L.C. Sweerts-van der Eijkhoff,
Mevr. H. Tuente, *catering en andere hand-
en spandiensten*

POST/BEZOEKADRES

Spaarne 17
2011 CD Haarlem
Tel: (023) 5321773
Email: secretaris@khw.nl
Website: www.khw.nl
IBAN: NL49ABNA0561115966,
BIC: ABNANL2A



COLOFON

Fotografie:

Hilde de Wolf omslag, p.2-6, p.11-18, p.22-25,
p.30-31, p.34-35, p.39-55, p.63, p.70-71
Joppe van Hulzen p.32-33
Sake Elzinga p.60

Interviews: Gwen van Loon

Punt Tekstproducties

Redactie: René van Rijckevorsel,
Arend Soeteman, Harald Tepper,
Pauline van Lennep, Saskia van Manen

Vormgeving: Coen Mulder, Haarlem

Druk: Ten Brink BV, Meppel

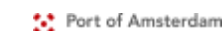
SPONSORS



Stichting Fonds
voor de
Geld- en Effectenhandel



J.C. Ruigrok Stichting



STICHTING PHYSICA
(opgericht 24 December 1908)



